

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review

letnik 22 (2022), št. 1

ZGODOVINSKO DRUŠTVO
DR. FRANCA KOVAČIČA
V MARIBORU

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU

MARIBOR 2022

Izdajatelj / Published by

ZGODOVINSKO DRUŠTVO DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

HISTORICAL SOCIETY OF DR. FRANCO KOVACIC IN MARIBOR

<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

ZRI DR. FRANCO KOVACIC IN MARIBOR

Uredniški odbor / Editorial Board

dr. Karin Bakračević, dr. Rajko Bratož,

dr. Neven Budak (Hrvaška / *Croatia*), dr. Jožica Čeh Steger, dr. Darko Darovec,

dr. Darko Friš, dr. Stane Granda, dr. Andrej Hozjan, dr. Gregor Jenuš, dr. Tomaž Kladnik,

dr. Mateja Matjašič Friš, dr. Aleš Maver, dr. Rosario Milano (Italija / *Italy*),

dr. Jurij Perovšek, dr. Jože Pirjevec (Italija / *Italy*), dr. Marijan Premović (Črna Gora / *Montenegro*),

dr. Andrej Rahten, dr. Tone Ravnikar, dr. Imre Szilágyi (Madžarska / *Hungary*),

dr. Peter Štih, dr. Polonca Vidmar, dr. Marija Wakounig (Avstrija / *Austria*)

Odgovorni urednik / Responsible Editor

dr. Darko Friš

Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča

Koroška cesta 53c, SI–2000 Maribor, Slovenija

e-pošta / e-mail: darko.fris@um.si

Glavni urednik / Chief Editor

dr. Mateja Matjašič Friš

Tehnični urednik / Technical Editor

David Hazemali

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.

Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Žiro račun / *Bank Account:*

Nova KBM d.d.

SI 56041730001421147

Tisk / *Printed by:*

Itagraf d.o.o.

<http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

Izvilleke prispevkov v tem časopisu objavljata 'Historical – Abstracts' in

'America: History and Life'.

Časopis je vpisan v 'Ulrich's Periodicals Directory', evropsko humanistično bazo ERIH in mednarodno bibliografsko bazo Scopus (h, d).

Abstracts of this review are included in 'Historical – Abstracts' and

'America: History and Life'.

This review is included in 'Ulrich's Periodicals Directory', european humanistic database ERIH and international database Scopus (h, d).

Studia historica Slovenica. Časopis za humanistične in družboslovne študije, je vpisan v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko 487.

Izdajo časopisa je omogočila Agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Co-financed by the Slovenian Research Agency.

*Studia
historica
slovenica*

Kazalo / Contents

Članki in razprave / Papers and Essays

- VID ŽEPIČ: *Transmissio actorum*: pošiljanje sodnih spisov
učnim pravnikom s poudarkom na razvoju v avstrijskih
dednih deželah 11
*Transmissio actorum: Sending of the Case Files to the Learned
Jurists with Special Regards to the Developments in the Austrian
Hereditary Lands*
- NINA ZVER: Življenje in delo pridigarja Jožefa Horvata 63
The Life and Work of the Preacher Jožef Horvat
- GREGOR ANTOLIČIČ: Anton Korošec in habsburška dinastija 101
Anton Korošec and the Habsburg Dynasty
- MARKO ŠTUHEC: O ljubljanskem nebotičniku in Balkanu.
Zgodovina prostora nekdanje Jugoslavije in Balkana v
učbenikih zgodovine za slovenske gimnazije
od Avstro-Ogrske do samostojne Slovenije 131
*On the Ljubljana Skyscraper and the Balkans.
History of the Regions of Ex-Yugoslavia in History Textbooks
Used in Slovenia from the Austro-Hungary
to the Independent Slovenia*
- VLADIMIR PREBILIČ in LARA IVA DREU: Bombardiranje Maribora
1944–1945 kot del angloameriškega strateškega bombardiranja
nemške vojaške industrije in prometnih zvez v luči primerjave
slovenskih in angloameriških arhivskih virov 189
*Bombing of Maribor (1944–1945) as Part of Anglo-American
Strategic Bombing of German War Industry and Transport
Connections in Light of Comparison of Slovenian
and Anglo-American Archival Sources*

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

DRAGICA HARAMIJA: Odsev koliščarske kulture v zgodovinsko-pustolovski seriji mladinskih knjig Sebastijana Preglja <i>Zgodbe s konca kamene dobe</i>	221
<i>Reflecting Prehistoric Pile-Dwelling Culture in the Historical-Adventure Series by Sebastijan Pregelj Tales from the End of the Stone Age</i>	
MOJCA TANCER VERBOTEN: Specifics of the Employment of Higher Education Teachers	251
<i>Posebnosti zaposlitev visokošolskih učiteljev</i>	

Avtorski izvlečki / <i>Authors' Abstracts</i>	281
--	-----

Uredniška navodila avtorjem / <i>Editor's Instructions to Authors</i>	287
---	-----

S *tudia*
H *istorica*
S *lovenica*

*Studia
historica
slovenica*

DOI 10.32874/SHS.2022-02

Življenje in delo pridigarja Jožefa Horvata

Nina Zver

Prof. slov. jezika in književnosti, asistentka
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike
in književnosti
Koroška cesta 160, SI–2000 Maribor, Slovenija
e-pošta: nina.zver@um.si

Izvleček:

Prispevek predstavlja v prekmurski rokopisni slovstveni zgodovini dokaj neznanega duhovnika Jožefa Horvata, po izvoru gradiščanskega Hrvata iz obmejnega predela zahodne Madžarske, ki je bil črenšovski kaplan 1905–1912 in martjanski župnik 1912–1932. Horvat je bil nedavno prepoznan kot avtor zajetnega števila pridig, zapisanih v Szepetneku, Črenšovcih in Martjancih, kjer je služboval. Podatki o njem so zgolj sporadični, omenja se ga le v nekaterih časopisih iz 20. stoletja, večinoma v Kleklovih *Novinab*. Na podlagi razpoložljivih virov v slovenskih in madžarskih arhivih, župniščih ter starejši prekmurski in osrednjeslovenski publicistiki so v prispevku izpostavljeni njegovo življenje, delo za prekmurske Slovence in vloga pri združitvi le-teh z matično domovino. Kot zanimivost je priobčena tudi njegova oporoka.

Ključne besede:

Jožef Horvat, življenjepis, Martjanci, Črenšovci, prekmurska zgodovina, prekmurska cerkvena rokopisna dediščina, pridigarstvo, združitev Prekmurja z matično domovino

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Maribor, letnik 22 (2022), št. 1, str. 63–100, 139 cit., 2 preglednici, 8 slik
Jezik: slovenski (izvleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

Uvod¹

Martjanski župnik, še prej pa črenšovski kaplan Jožef Horvat (*slika 1*) je bil nedavno prepoznan kot avtor številnih pridig, nastalih v Szepetneku, Črenšovcih in Martjancih, ki jih je hranila sorodnica njegovega naslednika Andreja Berdena.² Identiteta je bila potrjena tudi na podlagi datacij in krajevnih oznak na pridigah, hrvaških jezikovnih interferenc, ki se kažejo v jeziku njegovih najzgodnejših pridig iz leta 1905,³ in primerjave pisave v pridigah s pisavo njegovih pisem, ki jih hranita Škofijski arhiv v Sombotelu (SZEL) in Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM). Doslej neznana osebnost tako v prekmurskem kot tudi osrednjeslovenskem prostoru je živela v času, ko se je slovensko Prekmurje kljub intenzivni madžarizaciji narodno prebujalo zahvaljujoč predvsem takrat živim katoliškim duhovnikom.

Jožef Horvat je bil po svoji smrti kljub velikemu in pomembnemu delu, ki ga je naredil za prekmurske Slovence, povsem pozabljen, prezrt, neupoštevane. Razlog za to je verjetno dejstvo, da ni napisal oz. izdal tiskane knjige – molitvenika, evangelija, katekizma, slovnice ali pesmarice – ali objavljajl v takratni verski periodiki, kakor so drugi prekmurski katoliški duhovniki (npr. Franc Ivanocy, Ivan Baša, Jožef Klekl st.⁴, Jožef Klekl ml., Jožef Sakovič, Janoš (Ivan) Slepec in Franc Rogač). Morda je njegov le kakšen prispevek v *Marijinem listu*, podpisan s "H-H" oz. "H. H."; tako kot se je Sakovič podpisoval s "Sz-cs", bi se lahko tudi Horvat(h) skrival s pomočjo krajšanja svojega priimka, a naj to za zdaj ostane na ravni domneve. Zanesljivo pa so za njim ostale rokopisne pridige, ki so preživele več kot stoletje in so sedaj v fazi diplomatično-kritičnega prepisa in jezikoslovne analize.

Kratek življenjepisa

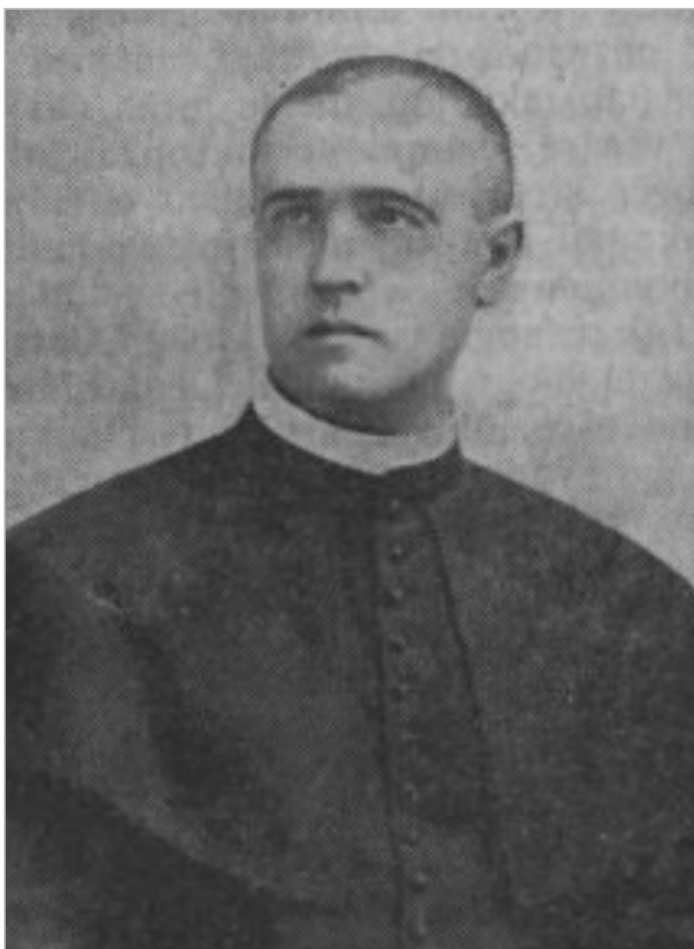
Jožef Horvat, gradiščanski Hrvat, se je rodil 31. avgusta 1880 v Veliki Nardi hrvaškima staršema Istvánu Horváthu (r. 22. 12. 1841, u. 26. 1. 1891 v Veliki Nardi) in Erzsébeth (Elizabeti), roj. Verhás (r. 1. 11. 1839, u. 24. 4. 1907 v Veliki Nardi). Oče je bil kmet, kakor tudi njegovi predniki. Jožef je imel tri brate – Števana, Karla in Franca (najstarejši, r. 1864) – in sestro Marijo. Bil je najmlajši izmed otrok.

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa št. P6-0156: *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

² Nina Horvat, "Predstavitev prekmurskih rokopisnih pridig iz 1. polovice 20. stoletja", *Slavia Centralis* 13, št. 2 (2020), str. 50–63 (dalje: Horvat, "Predstavitev prekmurskih rokopisnih pridig").

³ Nina Horvat, "Kroatizmi v jeziku pridigarja Jožefa Horvata", *Jezik in slovstvo* 67, št. 1–2 (2022), str. 3–26 (dalje: Horvat, "Kroatizmi v jeziku pridigarja Jožefa Horvata").

⁴ Odslej Jožef Klekl oz. Klekl.

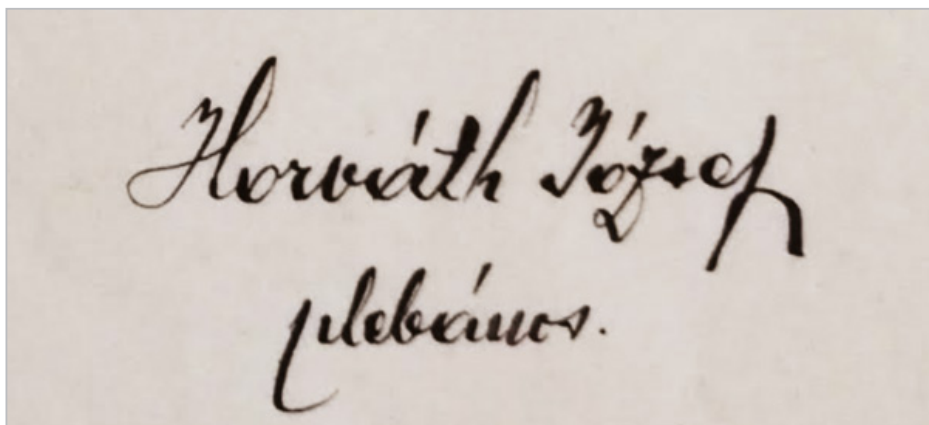
Jožef Horvat ("Osiro-
tela martjanska fara",
Marijin list, 8. 7. 1932,
št. 7, str. 13)

V krstni knjigi⁵ je njegovo ime zapisano v madžarski različici (Jozsef), po Géfinu še z ostrivcem (József)⁶. Sam se je podpisoval z imenom Horváth József oz. Horvath Józef – po madžarskem zaporedju *priimek* + *ime* (prim. *slika 2* in *slika 3*).

Med letoma 1888 in 1892 je obiskoval štirirazredno osnovno šolo v Veliki Nardi. Zatem se je vpisal na sombotelsko kraljevo katoliško gimnazijo, ki so jo vodili premonstratenci (v njegovih časih se je imenovala Szombathelyi Királyi

⁵ *FamilySearch*, dostopno na: <https://www.familysearch.org/tree/person/details/LCKC-5JK>, pridobljeno: 27. 7. 2020.

⁶ Gyula Géfin, *A szombathelyi egyházmegye története* (Zgodovina sombotelske škofije) (1777–1928) (Szombathely, 1929), str. 154 (dalje: Géfin, *A szombathelyi egyházmegye története*).

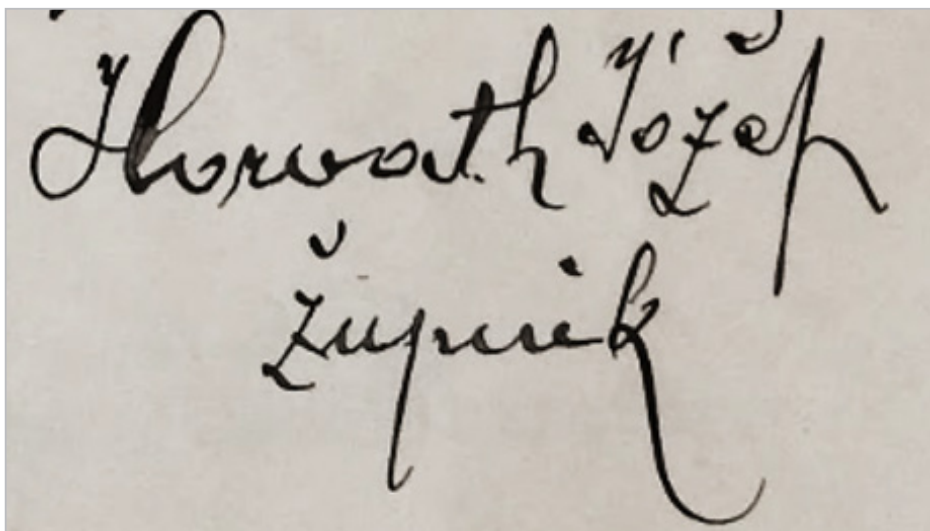

Podpis Jožefa Horvata v enem izmed pisem, hranjenih v sombotelskem škofijskem arhivu (SZEL, Acta Cancellariae, 1914/1709)

Katholikus Főgimnázium). V učnem načrtu so bili naslednji predmeti: religija, madžarščina, latinščina, geografija, matematika, geometrija, telovadba, kaligrafija, zgodovina, nemščina, stara grščina, fizika in filozofija. Pisno maturo je Horvat opravljal med 15. in 19. majem, ustno pa med 22. in 27. junijem 1900. Vsa leta šolanja je bil član gimnazijskega pevskega zbora. V njegovi generaciji je bilo po verski opredelitvi 34 rimokatoličanov, dva luterana in štirje judje; po narodnosti so bili večinoma Madžari (30), Nemci (7) in Hrvati oz. "Vendi" (3). 13 od 40 dijakov, ki so leta 1900 zaključili gimnazijsko šolanje, se je odločilo za bogoslovje, in med njimi je bil tudi Horvat. V sombotelsko bogoslovje je vstopil, ko sta bila Jožef Klekl ml. in Jožef Sakovič v tretjem letniku, torej so dve leti šolanja preživeli skupaj. Profesorji na Visoki bogoslovni šoli v Sombotelu so Jožefa Horvata ocenili kot mirnega, tihega, a zmeraj spoštljivega do sogovorcev. Pri študiju je bil vesten, strikten in natančen. Čeprav so ga v prvem letniku označili za slabše sposobnega, je zaradi svoje pridnosti in prizadevnosti pri delu do četrtega letnika vseskozi napredoval. Dvakrat je v letopisih tudi omenjeno, da je bil slabega zdravja in da je pogosto zbolel.⁷

2. julija 1904 je Horvat v Sombotelu prejel mašniško posvečenje, že 4. septembra pa je nastopil službo kaplana v vasi Szepetnek v Zalski županiji (madž.

⁷ Prim. o tem letopise kraljeve katoliške gimnazije v Sombotelu med letoma 1892 in 1900, ki jih hrani Škofijski arhiv v Sombotelu (SZEL) – *Informationes Cleri junioris Seminarii ep(isco)palis Sabariensis*. V zaključnem spričevalu sombotelskih bogoslovcev je Horvatovo ime zapisano po latinskem vzoru: *Horváth Josephus*. Vse podatke, vezane na Horvatovo izobraževanje in njegovo družinsko poreklo, mi je posredoval sombotelski arhivar in župnik v Petrovem Selu Richárd Inzsöl, za kar se mu iskreno zahvaljujem.

Podpis Jožefa Horvata v oporoki (PAM, SI_PAM/1653, enota 531/A V178/32, Spisi o zapuščinski obravnavi po pok. Horvat Josipu iz Martjancev + 1. 5. 1932)

Zala vármegye). Takratni župnik je bil József Berkovics.⁸ V Szepetneku je Horvat ostal do 15. marca 1905, nakar se je preselil v Slovensko krajino (starejši slovenski naziv za Prekmurje) in 16. marca začel s kaplansko službo v Črenšovcih, kjer je ostal sedem let. Iz posameznih, mestoma omenjenih drobcev si lahko ustvarimo vsaj površinsko podobo o tamkajšnjem njegovem delu. Upravičeno lahko sklepamo, da je bil kot kaplan⁹ pastoralno precej aktiven, saj je bil takratni črenšovski župnik Boltižar Vugrinčič bolan in skoraj slep, za povrh pa naj bi bil še madžaron.¹⁰ Tudi v Horvatovem nekrologu je zapisano: "Za diko hiše bože je jako dosta delao v Črensovcih, zato je pa ostao njegov spomin med [č]rensovskimi farniki nepozaben. Z gorečim srcom so molili za njegovo srečno smrt i molijo za njegovo dušo."¹¹

⁸ Rojen 23. 7. 1864, umrl 22. 3. 1926 (Géfin, *A szombatbelyi egyházmegye története*, str. 35).

⁹ Delo kaplanov je Klekl orisal v mesečniku *Neutepeno poprijéta Devica Marija* ("Drobizs – Glászi", *Neutepeno poprijéta Devica Marija*, 8. 5. 1906, št. 5, str. 160): "Glava fare je plebanus, k njemu szlisijo farna opravila i ravnanja cerkvi i katolicsanszkih sol i lüdi. Kaplanje szo pa njemi na pomocs vu vszem tom deli."

¹⁰ "Vugrinčič Boldižar, zlatomešnik", *Novine*, 13. 5. 1917, št. 19, str. 1–2; Ivan Škafar, "Kovačičevi Spomini na Prekmursko iz leta 1893", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 41=Nv6, št. 2 (1970), str. 330 (dalje: Škafar, "Kovačičevi Spomini na Prekmursko iz leta 1893"); Ivan Zelko, "Zgodovina Bistric v Prekmurju", v: Gizella Hozian, *Sad ljubezni do Boga in domovine* (Murska Sobota, 1972), str. 28–29 (dalje: Zelko, "Zgodovina Bistric v Prekmurju").

¹¹ "Horvat Jožef, martjanski plebanoš", *Novine*, 8. 5. 1932, št. 19, str. 1.

14. decembra 1911 je takrat 31-letni črenšovski kaplan v pismu¹² grofu Lászlu Szapáryju omenil martjansko župnijo, v kateri je kazalo na sprostitev mesta župnika. Navedel je, da v Črenšovcih že osmo leto dela kot pomočnik župnika in da je najstarejši kaplan na Vendskem. "Vendskemu" jeziku, ki se govori v Črenšovcih in tudi v martjanski župniji, je povsem kos, je zapisal. Zaželel si je biti neodvisen¹³ in po grofovem pozivu se je prijavil na prosto mesto v Martjancih, kamor je bil premeščen 1. marca 1912. Aprila 1912 je bila v mesečniku *Nevtepeno poprijéta Devica Marija* (takrat ga je urejal Ivan Baša) objavljena novica o Horvatovem nastopu v novi župniji:

Martyánszka fara je zgübila düsevnoga pasztéra Bagáry Jozsefa, steri szo v Szoboto na pocsítek odisli. /.../ Novi goszpod, Horváth Jozsef po iméni, szo prisli na njuvo meszto z delazselnim szrcem med szvojo csredo z Cserenszovec, kde szo szi z szedemletnim vreliim delom zaszlüzsili postenjë i lübv vernih, stera njim naj bo tüdi to njihov tád na podporo vu njuvih vnogi szkrbej.¹⁴

Martjansko župnijo je vodil dvajset let, do svoje smrti 1. maja 1932. Tam je v obdobju 1836–1874 župnikoval njegov soimenjak,¹⁵ zato je Smej Horvata v članku o martjanski župniji razlikovalno poimenoval Jožef Horvat II.¹⁶

Horvat je bil poliglot. Obvladal je hrvaški in madžarski jezik, med bivanjem v Prekmurju je usvojil še prekmurskega,¹⁷ znal pa je tudi nemško in latinsko, saj se je teh jezikov učil v gimnaziji. Hrvaški jezik je bil v Veliki Nardi, obmejnem kraju v današnji Madžarski zahodno od Sombotela (danes je to Narda, od leta 1950 združena z Malo Nardo¹⁸), ki je (bila) pod močnim vplivom madžarizacije, še v prejšnjem stoletju materni jezik tamkajšnjih prebivalcev.¹⁹ Ti govorijo prehodno narečje z mešanico štokavsko-čakavskih elementov, hrvaški jezikoslov-

¹² SZEL, Acta Cancellariae (AC), 1913/728.

¹³ SZEL, AC, 1914/1709, pismo z dne 18. 2. 1912.

¹⁴ "Drobis", *Nevtepeno poprijéta Devica Marija*, april 1912, št. 4, str. 126.

¹⁵ Janez Erjavec, "Župnija Martjanci", v: *Stopinje 1977*, ur. Karel Bedernjak, Pavel Berden, Lojze Kozar, Vilko Novak in Jožef Smej (Murska Sobota, 1977), str. 86 (dalje: Erjavec, "Župnija Martjanci"). Avtor zapisa o Horvatu je sicer Andrej Berden, podpisan pa je Janez Erjavec, ki je nekaj dni pred Berdenovo smrtjo začel voditi martjansko župnijo (Berden je umrl 8. januarja 1963, Erjavec, ki je prej kaplanoval v Beltincih, pa je 1. januarja 1963 postal martjanski župnik).

¹⁶ Jože Smej, "Martjanska župnija v perspektivi 600 let", *Kronika* 42, št. 2 (1994), str. 69.

¹⁷ Géfin, *A szombatbelyi egyházmegye története*, str. 154.

¹⁸ Sándor Horváth, *Narda* (Budimpešta, 2002), str. 200 (dalje: Horváth, *Narda*).

¹⁹ *A grádistryeiek hazafisága*, dostopno na: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/narda-C18E/a-gradistryeiek-hazafisaga-C2AC/>, pridobljeno: 17. 8. 2020.

ci²⁰ pa jih uvrščajo v jezikovno skupino Štojev. Zanimivo je, da sta v zaključnem spričevalu sombotelskih bogoslovcev za šolski leti 1901/1902 in 1902/1903, ko je Horvat obiskoval 2. in 3. letnik, v stolpcu "Callet linguam" ob njegovem imenu navedeni madžarščina (*hungaricam*) in hrvaščina (*croaticam*), za šolsko leto 1903/1904 pa "*hung. slav.*", pri čemer druga okrajšava pomeni "*slavicam*". Možno je torej, da je Horvat poznal še kateri drugi slovanski jezik ali pa je "*slavicam*" zgolj površno oz. preširoko poimenovanje za hrvaščino.

Horvatovo delo za prekmurske Slovence

Rokopisne pridige

Ohranjenih je 533²¹ Horvatovih rokopisnih pridig – tri madžarske in 530 prekmurskih. Madžarske pridige, od katerih je krajevno označena zgolj ena, so iz časa Horvatovega kaplanovanja v Szepetneku, trajajočega skoraj sedem mesecev: 1) za 18. nedeljo po binkošti (verjetno je zapisana leta 1904, saj ga septembra 1905 ni bilo več v Szepetneku), 2) za 5. nedeljo po Svetih treh kraljih (datirana s 1905) in 3) za praznik sv. Antona Padovanskega. Slednjo je začel pisati v prekmurskem jeziku, a jo je prečrtal in na naslednji strani nadaljeval v madžarščini.²² Sveti Anton Padovanski goduje 13. junija. Ker je Horvat kaplanoval v Szepetneku med septembrom 1904 in marcem 1905, je mogoče, da je to pridigo zapisal za poznejši priložnostni obisk bivše župnije ali pa je med črenšovskimi župljani nastopil v madžarskem jeziku, saj se še ni čutil dovolj sposobnega za pridiganje v njihovem domačem. Za isti praznik je sicer na isto polo zapisal tudi celotno pridigo v prekmurščini. Ob primerjavi obeh, madžarske in prekmurske, sem ugotovila, da gre za (skoraj) dobesedno prevajanje iz madžarščine v prekmurščino. Primerjava prvih povedi:

²⁰ Antun Šojat, "O jeziku i rječniku gradiščanskih Hrvata", *Rasprave* 6/7, št. 1 (1980), str. 312; Mijo Lončarić, "Uz novije istraživanje govora 'Štoja'", *Virtualni časopis ZIGH*, 10. 1. 2013, dostopno na: http://www.zigh.at/fileadmin/user_upload/media/Publikacije/Virtualni_casopis/%C5%A0toji_Lon%C4%8Dari%C4%87.pdf, str. 1, pridobljeno: 22. 9. 2021. Gerhard Neweklowsky, "Gradiščansko-hrvatski jezik kao sistem. Referat prilikom 25. obljetnice Nimško-gradiščansko-hrvatsko-hrvatskoga rječnika (23. 11.2008)", *Virtualni časopis ZIGH*, 4. 6. 2010, dostopno na: <http://www.zigh.at/gradi-scansko-hrvatski-jezik-kao-sistem-23-11-2008/>, pridobljeno: 22. 9. 2021.

²¹ Razlog za drugačno število (529) v *Stopinjah* 2021 (Nina Horvat, "O odkrivanju avtorstva črenšovskih in martjanskih rokopisnih pridig", v: *Stopinje* 2021, ur. Lojze Kozar ml. (Murska Sobota, 2021), str. 89) je poznejša odločitev za novo metodo označevanja ene izmed pridig: na isti poli sta namreč zapisani dve pridigi – na pol strani je nedokončana pridiga v prekmurščini, na naslednjih sedmih straneh pa v madžarščini. Za dve ne v celoti ohranjeni pridigi, ki sta bili prej vstavljeni znotraj poli drugih pridig, je bilo ugotovljeno, da sta vsebinsko samostojni. Ena pridiga je bila naknadno odkrita kot Horvatova. To torej pomeni štiri pridige več v skupnem seštevku.

²² Horvat, "Predstavitev prekmurskih rokopisnih pridig", str. 51.

Prekmurska pridiga: *Isztino pravi szvéta mati Cérkev, gda ete recsi da vu vöszta szvétcov: 'Gledalo szmo nasztanoli i szvejtü i angelon i lüidén.'*

Madžarska pridiga: *Igaza van az anyaszentegy básznak, mikor ezen szavakat adja a szentek szájába: 'Csodaja lettnük a világnak, az embereknek, és az angyaloknak.'*

Vprašanje, ali si je v začetnem obdobju pisanja v prekmurščini pridige najprej pripravil v madžarščini in jih nato prevajal v vernikom razumljiv jezik, bi pojasnila najdba še kakšne madžarske pridige. Sicer pa je bilo pomanjkanje domačih, prekmursko govorečih duhovnikov vsesplošni problem v zgodovini Slovenske krajine. V letih 1918–1919 je "bilo v Prekmurju le sedem župnikov slovenskega rodu (drugi so bili Madžari, Hrvati, Slovaki – podobno kaplani)".²³ Okoliščine zelo nazorno predstavlja Franc Kovačič v rokopisu *Spomini na Prekmursko*:

Kakšno je bilo to pastirstvo, naj sam Bog zna! Ako je imel kmet kaj opraviti z župnikom, morala je kuharica tolmačiti. Še večja nevolja je bila s pridigo. Župnik si je madžarski pripravil pridigo, učitelj mu je preložil v slovenščino, potem se jo je naučil kakor papiga in – šel na prižnico. /.../ To je križ za ljudstvo in višjo cerkveno oblast. Ne smemo misliti, da škof iz zlobe tako ravna; ne, ampak ne more si drugače pomagati. Nedostaje mu duhovnikov slovenščine zmožnih.²⁴

Podobno je ugotavljal Jožef Košič že v zgodnjih dvajsetih letih 19. stoletja, ko je opisoval po njegovem mnenju smešen in najslabši jezik prebivalcev Dolnjega Senika in v števanovski župniji, kar je pripisoval tja prihajajočim gradiščanskohrvaškim in slovaškim duhovnikom, ki slovenskega jezika niso bili vešč:

Le-ti so pridigali, ker so ex officio (uradno) morali pridigati. Toda kako, si lahko mislimo. Ibant qua poterant. (Hodili so, kamor so mogli.) Slovenci so poslušali in so se tudi naučili napačno slovenščino pridigarja, misleč, da tako govorijo bolj omikano in pravilno, ker pač duhovnik tako govori, ki ga je imel narod in ga še ima za preroka.²⁵

Ali se je Horvat prekmurskega jezika naučil ali ga je vsaj slišal že pred prihodom v Prekmurje, ni potrjeno. V njegovi rani mladosti (do 1887) je v Veliki

²³ Vilko Novak, "Prekmurska duhovščina in borba za osvoboditev", v: *Stopinje 1980*, ur. Vilko Novak, Jože Smej, Lojze Kozar (Murska Sobota, 1980), str. 22.

²⁴ Škafar, "Kovačičevi Spomini na Prekmursko iz leta 1893", str. 325.

²⁵ Jožef Košič, *Življenje Slovencev med Muro in Rabo*, ur. Marija Bajzek (Budimpešta, 1992), str. 32.

Nardi župnikoval Frideczky György (Juraj Fridecki), pisec molitvenika za otroke v gradiščanski hrvaščini in prevajalec Agustičevega *Návuka vogrszkoga jezika za zacsetnike* v gradiščanskohrvaški jezik,²⁶ ki bi ga morda kot ministranta utegnil seznaniti s svojim prevajalskim delom. Naslednji nardski župnik József Schápy (služboval 1887–1918)²⁷ je bil kljub "vendskemu poreklu" zagrizen madžarizator,²⁸ zato Horvat pri njem najbrž ni mogel slišati prekmurskega jezika. Za občevalni jezik je očitno sprva rabil štokavsko-čakavsko narečje in nato v času kaplanovanja postopoma usvojil prekmurščino.

V Črenšovcih je zapisal vsaj 152 pridig – toliko jih je krajevno označenih; prva je bila zapisana za veliki četrtek (20. aprila 1905), medtem ko zadnje (vsaj zaenkrat) ni mogoče določiti, saj je bil proti koncu kaplanovanja vedno manj dosleden z datiranjem. Kot prekmurščine nevešči pisec (in govorec) je torej prevzel Vugrinčičevo delo na prižnici in vse obdobje kaplanovanja nudil črenšovskim faranom božjo besedo v domačem jeziku. V pridigi, zapisani za veliki petek (21. aprila 1905), skromno prosi vernike, naj ga poslušajo "zterplyénym, csi ni nej gucsam po vasem jeziku csiszto". V pridigi za velikonočni ponedeljek, 24. aprila 1905, pa je zapisal: "Disal szam na koneczech predge. Szpoznali szte, csi szte mené poszlúsal pa razmili, /.../." V tretji ohranjeni pridigi si je ob oznaki za mesto svetopisemskega citata pribeležil: "Tak sze steju té recsi vu evangeliumi Szv. Lukacs 24 tali devétdvajsztón verzuki pobožno vu Krisztusi vkűp szpravleni Kerscseniki." Iz navedenega je razvidna njegova stiska, povezana z nespretnostjo v rabi novega jezika. Razbrati pa je tudi, da se je tega zavedal in si je zelo prizadeval, da bi to izboljšal. V več pridigah so namreč opazni razni stilistični popravki. Hrvaške elemente, ki so mu bili sprva bližji, je popravljaj na glasoslovni (npr. *piszmi* tož. mn. > *pejszme*, glag. 3. os. ed. *szviti* > *szvejtí*), oblikoslovni (npr. sklanjatev sam. m. sp. v rod. ed. *déna* > *dnéva*), tudi skladenjski (npr. *sze vecs néscse zbiűditi* > *sze vecs neobiűdi*; *vsze bogatsztvo szvejta* > *szvejta vsze bogatsztvo*) in besedni ravni (npr. *nasztanejo* > *grátajo*, *zabítil* > *zavergeo*, *dvóra* > *vrata*).

Kraj in datum branja posamezne pridige je v začetku navajal v madžarščini, npr.: *Elmondtam Bellatinczon Szt. László bucsukor 1906-ban*, kasneje tudi v latinščini. Če za katero predmetnost ni poznal prekmurskega izraza, je upora-

²⁶ *Frideczky György, župnik, pisec molitvenikov*, dostopno na: <http://www.documenta-pannonica.si/osebnosti/gyorgy-frideczky/>), pridobljeno: 28. 7. 2020; *Juraj Fridecki*, dostopno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Juraj_Fridecki, pridobljeno: 18. 7. 2020.

²⁷ Narda Ielkészei, dostopno na: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFaluszaz-magyar-falu-1/narda-C18E/fuggelek-C46D/i-narda-lelkeszei-C46E/>, pridobljeno: 17. 8. 2020. Schápy je bil pred tem tudi črenšovski kaplan (Arhiv Župnije Črenšovci, Kronika župnije sv. Križa v Črenšovcih (v rokopisu, nepaginirana)).

²⁸ Horváth, *Narda*, str. 134–135.

bil madžarsko sopomenko: *K-szebi csi primete oruzsjé, pajzs*²⁹ (slov. ščit) *vere; Vüzsgé sze z-vötrom fujtató* 'meh'; *je zse tárgyalás bio* 'sodna obravnava, zaslišanje, zapuščinska razprava'; *dokecs faklya* gorela bode 'bakla'; *ovači te pa čaka smrt na maglji* 'grmadi'. Osebnostna in zemljepisna lastna imena je prav tako zapisoval v madžarski obliki: *Szanişzló* 'Stanislav', *szv. Gergely* 'Gregor', *László* 'Ladislav', *Antal* 'Anton', *Fülöp* 'Filip', *Veliki Sándor* 'Aleksander Veliki', *Azsia* 'Azija' ipd. Madžarizmi so lahko posledica političnih (pa tudi zgodovinsko-jezikovnih) razmer, ki so vladale že od dobe razvoja meščanstva naprej – namreč načrt nasilne madžarizacije, ki je poleg uvedbe madžarskega jezika v šole, pomadžarjenih krajevnih in družinskih imen vključeval tudi izrivanje rabe slovenskega jezika iz cerkve.³⁰

Prekmurski jezik je Horvat hitro usvojil, saj je v vsaki novi (mlajši) pridi-gi prisotnih vedno manj hrvatizmov, stavki so vedno bolj oblikovno dovrše-ni. Ob zaprositvi za premestitev v martjansko župnijo je navedel, da "vendski jezik" že popolnoma obvlada. V svojem prvem obdobju zapisovanja pridig je po vzoru starejših prekmurskih tiskov rabil prekmurski knjižni jezik, medtem ko je kasneje lepo vidno približevanje živi prekmurski govorici s čim pogostej-šim vnašanjem osrednjeslovenskega besedja (npr. *časopis*, *zdravnik*, *govoriti*, *pokopališče*) in uvajanjem glasoslovno-oblikoslovnih značilnosti slovenskega knjižnega jezika (npr. *z-smrtnimi grebi* namesto pkm. *grebami*; *proti papeštvu* nam. *papeštvu*), kar pa je že tema za naslednjo širšo razpravo.

Razširjevanje Kleklove publicistike in mohorjanski program

Ena izmed najpomembnejših Horvatovih zaslug je, da je bil "širitelj"³¹ Kleklo-vega tiska in mohorjanskih knjig. Te so imele v preteklosti ključno vlogo pri ohranjanju in bujenju narodne zavesti prekmurskih Slovencev. Mohorjanski program na levem bregu Mure se je začel z zanimanjem narodnih buditeljev onstran Mure (Raičem, Cafom, Trstenjakom idr.),³² ki so za narodnoprebu-dno in kulturno delo navduševali prekmurske duhovnike, npr. Jožefa Košiča,

²⁹ Podčrtala avtorica.

³⁰ Elizabeta Bernjak, "Sociolingvistična primerjava jezikovnega stanja pri slovenski manjšini na Madžarskem in madžarski manjšini v Sloveniji", v: *Slovenščina in madžarščina v stiku* (Zora, 29), ur. Jožica Čeh, Marko Jesenšek in Bernard Rajh (Maribor, 2004), str. 17.

³¹ Klekl je aktiviste, ki "so nabirali naročnike, pobirali naročnino in odpošiljali" ter delili med naročnike izvode *Marijinega lista* (pa tudi druge njegove periodike), imenoval "širitelji"; vabil jih je na skupne sestanke – najštevilnejši je bil ob 25. obletnici izhajanja *Marijinega lista*, ki se ga je udeležilo okrog 100 širiteljev (Lojze Kozar, "Vpliv Marijinega lista na prekmurskega človeka", v: *Kleklov simpozij v Rimu*, ur. Edo Škulj (Celje, 1995), str. 111).

³² Jože Ftičar, "Slovenci na levi in desni strani Mure in njihovi kulturni stiki (do 1919)", v: *Panonski zbor-nik*, ur. Franc Zadavec idr. (Murska Sobota, 1966), str. 120.

Jožefa Borovnjaka, Marka Žižka, Franca Ivanocyja, Jožefa Bagaryja in Štefana Küharja. Najštevilnejši odjemalci knjig Družbe sv. Mohorja so bili prav v krajih, kjer je Raič navezoval tesnejše stike: v Črenšovcih, Beltincih in Tišini,³³ v kateri je služboval Ivanocy, "daleč naokoli znan katoliški zagovornik razvojne poti prekmurskega slovenskega življa".³⁴ Pod njegovim vplivom so mlajši, podobno misleči duhovniki (Klekl st. in ml., Baša, Sakovič idr.) začeli izdajati katoliško periodiko, vpeljevati novi črkopis in širiti slovenski tisk med ljudstvom. V 52 letih, do konca 1. sv. vojne, je prišlo v Prekmurje do 50.000 Mohorjevih knjig.³⁵ "Slovenska mohorjeva knjiga je prvič po prihodu Madžarov v panonski prostor dejansko združila Slovence na levi in desni strani Mure, trianonska pogodba pa je to tudi uradno potrdila."³⁶ Jesenšek je tudi mnenja, da so ravno mohorjanke pripomogle k temu, da so se prekmurski Slovenci naučili novoslovenščine.

Jožef Horvat v času službovanja v Črenšovcih še ni zaveden med naročniki ali poverjeniki za knjige Mohorjeve družbe. Verjetno jih je priporočal le s prižnice, kot so to počeli sodelavci širšega in ožjega Ivanocyjevega kroga.³⁷ Je pa bil zanesljivo "prek 25 let goreči širiteo našega Marijinoga Lista /.../, ki je redno pobirao i vplačao notri naročnino, širiteo, ki je z svojim zgledom i s svojov rečjov širio dober krščanski tisk, ki ne se je bojal ga v cerkvi priporočiti",³⁸ kar je bilo v smislu zatiranja oz. zaustavljanja pomadžarjevanja ter narodnopravnega vplivanja na farane enako pomembno kot širjenje mohorjev: "Pred prvo svetovno vojno je ML na prekmurski strani z ostalim domačim slovstvom krepil v ljudstvu tudi slovensko narodno zavest in zaježil vpliv tuje kulture."³⁹

V *Marijinem listu*⁴⁰ je seznam, ki prikazuje spreminjanje števila naročnikov tega lista v desetih letih po posameznih prekmurskih župnijah. V črenšovski župniji je to število v obdobju 1904–1914 naraslo s 538 na 610. Predpostavljamo lahko, da glede na madžaronsko miselnost župnika Vugrinčiča prav Hor-

³³ Jože Ftičar, "Božidar Raič – prvi informator o prekmurskem jeziku in slovstvu", v: *Pisec sedmerih luči: zbornik s simpozija o Miklošu Küzmiču*, ur. Lojze Kozar ml. (Moravske Toplice–Murska Sobota–Petanjci, 2005), str. 127–139.

³⁴ Franc Šebjanič, "Novejši književno-zgodovinski in kulturno-politični razvoj v Prekmurju", v: *Panonski zbornik*, ur. Franc Zadravec idr. (Murska Sobota, 1966), str. 140.

³⁵ Franc Kuzmič, "Borovnjakovi stiki s štajerskimi duhovniki in raziskovalci", v: *Življenje in delo Jožefa Borovnjaka* (Zora, 55), ur. Marko Jesenšek (Maribor, 2008), str. 84.

³⁶ Marko Jesenšek, "Prekmurski knjižni jezik in narečje", v: *Mi vsi živeti ščemo. Prekmurje 1919: okoliščine, dogajanje, posledice* (Ljubljana, 2020), str. 551 (dalje: Jesenšek, "Prekmurski knjižni jezik in narečje").

³⁷ Ožji krog Ivanocyjevih sodelavcev so sestavljali Ivan Baša, Jožef Klekl st., Peter Kolar, Franc Rogač in Jožef Sakovič, širšega pa predvsem duhovniki, ki so objavljali v takratni periodiki, in sicer Jožef Klekl ml., Janoš (Ivan) Slepč, Mirko Lenaršič, Štefan Kühar, Jožef Bagari in Jožef Borovnjak (Jože Smej, *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga* (Maribor, 1975), str. 31, 32, 139 (dalje: Smej, *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga*)).

³⁸ "Horvat Jožef, martjanski plebanoš", *Novine*, 8. 5. 1932, št. 19, str. 1.

³⁹ Smej, *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga*, str. 76.

⁴⁰ "Število naročnikov pred desetimi leti i zdaj", *Marijin list*, dec. 1914/jan. 1915, št. 12/1, nep.

vat, ki je kaplanoval v obdobju 1905–1912, in Klekl, stanujoč v Črenšovcih od oktobra 1910 dalje,⁴¹ nosita največ zaslug za širjenje *Marijinega lista*, (takrat še *Neutepeno poprijêta Devica Marija*), pa tudi drugega prekmurskega (in slovenskega) tiska med črenšovskimi verniki. Klekl je o župniku Vugrinčiču zapisal, "ka so gorečnost svojih kaplanov ne zavirali, nego podpirali"⁴² – verjetno s tem cilja tudi na Horvatovo zavzetost za vsestransko delo v črenšovski župniji.

V času župnikovanja v Martjancih se je Horvat ogrel tudi za mohorjanski program ter tako sledil vzoru Ivanocyjevih sodelavcev, predvsem Kleklu, s čimer se je zapisal v poznejši oz. mlajši krog Ivanocyjevih sledilcev. Martjanski poverjenik za knjige Družbe sv. Mohorja je bil do leta 1930. *Preglednici 1 in 2* primerjalno prikazujeta gibanje števila naročnikov v prvem desetletju 20. stoletja, ko je v Martjancih župnikoval Jožef Bagary, ter med leti 1922–1935, ko sta župnikovala Horvat in od 1932 Andrej Berden. Število naročnikov je bilo v obdobju Jožefa Bagaryja veliko manjše kot pozneje, gibalo se je med 4 in 8. V letih 1907 in 1909 ter od 1911 dalje na knjige ni bil nihče naročen. Krivec za "nično obdobje" bi lahko bila prva svetovna vojna, ki se je začela kmalu po Horvatomem prihodu v Martjance, ali dejstvo, da so prekmurski Slovenci takrat že izdajali svoj tisk in ni bilo potrebe po širjenju "tujega". Morda se je zdel Horvatu mohorjanski program prenevaren, saj so madžarske oblasti vse duhovnike, ki so širili slovenske knjige, označile za politično sumljive,⁴³ za t. i. panslaviste. Podatki so znova dostopni od leta 1922 dalje. Število naročnikov v drugem desetletju 20. stoletja je nihalo med 31 in 45. Največ naročnikov je bilo v letih 1922 in 1923, zatem je število nekoliko upadlo. Leta 1930 je bila martjanska župnija glede na delež naročnikov na 100 prebivalcev kar šesta med prekmurskimi rimskokatoliškimi župnijami; na vsakih 100 prebivalcev sta bila približno dva naročnika mohorjank.⁴⁴ Od leta 1931 do 1933 je to delo vodil F. Györek, leta 1934 pa že novi župnik Andrej Berden. Po menjavi poverjenikov in Horvatovi smrti je sledil precejšen padec števila naročnikov, kar kaže na župnikovo pomembno vlogo pri mohorjanskem programu. O njegovem širjenju tiska pričajo tudi posmrtni zapisi: "Z lübeznijov je skrbno za svoje dūše, širio med njimi katoličanski tisk, /.../";⁴⁵ "Vneto je širil slovenski tisk v svoji župniji."⁴⁶

⁴¹ Janko Šlebinger, "Jožef Klekl st. (1874–1948)", *Slovenska biografija* (2013), dostopno na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi275376/>, pridobljeno: 8. 2. 2021.

⁴² "Vugrinčič Boldižar, zlatomešnik", *Novine*, 13. 5. 1917, št. 19, str. 1.

⁴³ Smej, *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga*, str. 137.

⁴⁴ "Družba sv. Mohora", *Novine*, 5. 1. 1930, št. 1, str. 21.

⁴⁵ "Naši pokojni", v: *Kalendar Srca Jezušovoga za navadno leto 1933* (Grobļje–Domžale, 1933), str. 70.

⁴⁶ "Smrtina žetev – Horváth Jožef", v: *Koledar Družbe sv. Mohorja : za navadno leto 1933* (Celje, 1933), str. 79.

Preglednica 1: Spreminjanje števila naročnikov knjig Družbe sv. Mohorja v Martjancih v prvem desetletju 20. stoletja⁴⁷

Leto	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1909	1910
Št. naročnikov	7	8	5	5	5	5	5	4	5

Preglednica 2: Spreminjanje števila naročnikov knjig Družbe sv. Mohorja v martjanski župniji 1922–1935⁴⁸

Leto	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Št. naročnikov	45	43	34	34	26	26	28
Leto	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Št. naročnikov	28	31	27	24	17	15	13

Vloga pri zbiranju in razširjanju cerkvenega pesništva

Cerkveno pesništvo kot del bogoslužja ima v Prekmurju dolgo tradicijo. Za najstarejšo ohranjeno prekmursko rokopisno pesmarico velja *Martjanska pesmarica I* (iz 17., delno tudi 16. st.). Po času nastanka naj bi ji bil "precej enakovreden" danes izgubljeni pertoški *Gradual*, ki kaže, "da so prekmurski evangeličanski in katoliški duhovniki v 17. stoletju med seboj sodelovali pri ohranjanju in razširjanju bogoslužja v prekmurskem jeziku".⁴⁹ Najobsežnejša znana protestantska prekmurska pesmarica je Berkejeva, naslovljena *Szlovenszke Dühovne Peszmi*, s 185 pesmimi. Tradicijo prekmurskih rokopisnih pesmaric so nadaljevale protestantske tiskane pesmarice. Njihovi avtorji (Bakoš, Sijarto, Barla, Kardoš) so pesmi "jezikovno popravljali in širili med Slovenci v Prekmurju ter tako vplivali na nastanek in razvoj prekmurskega knjižnega jezika".⁵⁰ Prevodi pesmaric so bili še posebej pomembni za obstoj Slovencev med Muro in Rabo.⁵¹

⁴⁷ Andrej Vovko, "Udje Družbe sv. Mohorja med Muro in Rabo v letih 1893–1918", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 69=Nv34 (1998), št. 2, str. 331.

⁴⁸ *Koledar Družbe sv. Mohorja*, za leta 1922–1935.

⁴⁹ Marko Jesenšek, "Prekmurske protestantske pesmarice od Mihaela Severa do Janoša Kardoša", *Slavia Centralis* 12, št. 1 (2019), str. 244.

⁵⁰ Prav tam, str. 246.

⁵¹ Klaudija Sedar, "Kulturnozgodovinska preteklost dolnjega Prekmurja v zgodnjem novem veku", *Anali PAZU HD* 2, št. 2 (2016), str. 74.

Ob raziskovanju prekmurskega cerkvenega pesništva se je pokazalo tudi zanimanje za ljudsko slovstvo. Prvi je prekmurske zapisane ljudske pesmi dodal v svojo zbirko *Narodne pesni ilirske* (1839) Stanko Vraz, ki naj bi bil "prvi, ki je potoval po Prekmurju in vzpostavil kulturne stike z ogrskimi Slovenci",⁵² še več jih je iz Vrazove zapuščine objavil Karel Štrekelj. Zanimanje za cerkveno pesništvo je kazal tudi Božidar Raič v dopisovanju s cankovskim župnikom Jožefom Borovnjakom.⁵³ Pesmi so zapisovali tudi turniški župnik Franc Novak, jurjanski kaplan Jožef Varga, Števan Kūhar, F. Sreš in Avgust Pavel. "Po osvoboditvi pa je prvi prišel v Prekmurje znameniti glasbenik, kanonik Frančišek Kimovec in zapisal okoli 400 pesmi, ki so žal skrivnostno "izginile". Objavil jih je le nekaj."⁵⁴ Kimovca kot zapisovalca prekmurskega pesemskega izročila po prvi svetovni vojni omenja tudi Marija Klobčar: "Kimovec je zapisal okrog dvesto posvetnih in ravno toliko cerkvenih pesmi, jih pozneje izročil Francetu Maroltu, ustanovitelju Folklornega instituta, predhodnika Glasbenonarodopisnega inštituta. Za temi pesmimi se je izgubila vsaka sled."⁵⁵

Tudi Jožef Horvat je med martjanskimi župljani zbiral cerkvene pesmi, ki jih je izročil Kimovcu in jih tako rešil pozabe: "Bodi povedano mil. g. kanoniki to tudi, ka v Martjancih je že precí pesmi nabranih, naj se obrnejo na g. pleb. Horvat Jožefa po njé."⁵⁶ Zbiranje je podpiral zlasti Klekl: "Mi mamó lepo popevanje po stárih šegah v náših cerkváh. Stare popevke pa se pozábljajo. Zato, naj se té drági kinč ne zgúbi, se moró te pesmi zbrati pa štámpati."⁵⁷ Iz Slavičeve zabeležbe⁵⁸ je razvidno, da je Horvat hranil izvirnik Pustajevih napevov z notami, ki ga je leta 1920 prav tako dal Kimovcu. Napevi so bili iz pesmarice *Krscsánszko katholiz-czánszke Cerkvene peszmi*, natisnjene v Budimpešti leta 1893. Duhovniki je niso želeli priporočati vernikom zaradi Pustajeve madžaronske ideologije. Jožef Pustaj (priimek Pozderez je spremenil v madž. Pusztai) je bil martjanski šolski upravitelj in organist. Imel je cilj madžarizirati cerkveno petje, a "so madžarski napevi prav tako pristojali kakor konju kravji jarem", zato ljudje njegove knjige niso kupovali, niti niso peli njegovih pesmi.⁵⁹ Pesmarica je kljub temu pomembna, saj "je dala pobudo duhovnikom Ivanocyjevega kroga, da so iskali stare rokopise prekmur-

⁵² Jožica Čeh, "Jožef Borovnjak v luči sodobnikov in literarnih zgodovinarjev", v: *Življenje in delo Jožefa Borovnjaka* (Zora, 55), ur. Marko Jesenšek (Maribor, 2008), str. 59.

⁵³ Franc Kuzmič, "Božidar Raič in predstavitev Prekmurja osrednji Sloveniji", *Traditiones* 24 (1995), str. 58.

⁵⁴ Vilko Novak, Števan Kūhar: *Ljudsko izročilo Prekmurja* (Murska Sobota, 1988), str. 5.

⁵⁵ Marija Klobčar, "Pesemsko izročilo Prekmurja", v: *Prekmurje – podoba panonske pokrajine*, ur. Maja Godina Golija (Ljubljana, 2014), str. 12.

⁵⁶ "Cerkveno popevanje v Prekmurji", *Novine*, 18. 7. 1920, št. 29, str. 1.

⁵⁷ Prav tam, str. 1.

⁵⁸ Matija Slavič, *Prekmurje* (Ljubljana, 1921), str. 31.

⁵⁹ Ivan Jerič, *Zgodovina madžarizacije v Prekmurju* (Murska Sobota, 2001), str. 32–33.

skih cerkvenih pesmi in jih objavljali v Marijinem listu",⁶⁰ prav tako pa je petje v maternem jeziku – v pesmarici je 526 slovenskih pesmi – imelo narodnostni pomen. O nadaljnji usodi knjige z notami priča martjanska župnijska kronika. Knjigo naj bi "posodili profesorju Grumu. Ta jo je baje dal naprej. Župnijski urad Martjanci je že večkrat skušal dobiti rokopis nazaj, pa mu doslej ni uspelo. Note je svojčas prepisal iz originala šolski upravitelj Drago Berdon in ta prepis hrani Ivan Škafar".⁶¹

Učni jezik v šoli in pri verouku

"V slovensko katoliško pastoralo, slovstvo in šolstvo so v 19. stoletju začeli vse bolj posegati sombotelski škofje."⁶² Njihov načrt madžarizacije je med drugim obsegal tudi poučevanje v madžarščini – učni jezik v šoli in pri verouku naj bi bil madžarski. Prekmursko narečje se je ob koncu 19. stoletja resda moralo umakniti iz šole, pri verouku pa se je ohranilo, saj so se madžarskim raznarodovalnim načrtom odločno uprli prekmurski katoliški duhovniki z Ivanocyjem in pozneje Kleklom na čelu.⁶³ Že Ivanocy je vedel, "da je materinščina eno izmed osnovnih sredstev uspešne pastoracije".⁶⁴ S turniškim kaplanom Petrom Kolarjem sta izdala prevod *Male biblie z-kejpami* (leta 1897 za I.–II., leta 1898 še za III.–V. razred) in tako otrokom priskrbel "takratni najboljši učbenik za verouk"⁶⁵ ter "uspešno ustavil/a/ madžarizacijo prekmurskih otrok".⁶⁶ Ivanocyjeva želja je bila tudi predpisati obe bibliji kot obvezni učni knjigi na vseh slovenskih šolah v soboški, lendavski in monoštrski dekaniji, v čemer mu je škof Hidasy ustregel.⁶⁷ Poleg Kolarjeve biblije se je lahko v prekmurskih šolah uporabljala le še Bašev *Katolicsanszki katekizmus za solare III. –V. razreda* (1909).⁶⁸

⁶⁰ Smej, *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga*, str. 84.

⁶¹ Prav tam, str. 165, opomba 99.

⁶² Klaudija Sedar, "Vloga cerkve pri priključitvi Prekmurja: razlike in podobnosti v delovanju evangeličanov in katolikov", v: *Mi vsi živeti ščemo. Prekmurje 1919: okoliščine, dogajanje, posledice* (Ljubljana, 2020), str. 232 (dalje: Sedar, "Vloga cerkve pri priključitvi Prekmurja: razlike in podobnosti v delovanju evangeličanov in katolikov").

⁶³ Stanislav Zver, "Dr. Franc Ivanocy in Mohorjeva družba", v: *Ivanocyjev simpozij v Rimu*, ur. Vilko Novak (Ljubljana, 1985), str. 33 (dalje: Zver, "Dr. Franc Ivanocy in Mohorjeva družba").

⁶⁴ Ivan Zelko, "Ivanocyjev pomen za slovensko narodno zavest v Prekmurju", v: *Ivanocyjev simpozij v Rimu*, ur. Vilko Novak (Ljubljana, 1985), str. 71.

⁶⁵ Smej, *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga*, str. 81.

⁶⁶ Marko Jesenšek, *Prekmurski jezik med knjižno normo in narečjem* (Maribor, 2018), str. 146.

⁶⁷ Andrej Vovko, *Prekmursko šolstvo skozi stoletja* (Ljubljana, 1977), str. 21 (dalje: Vovko, *Prekmursko šolstvo skozi stoletja*).

⁶⁸ Klaudija Sedar, *Ivan Baša (1875–1931)*, Slovenska biografija (2013), dostopno na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1017200/>, pridobljeno: 16. 2. 2021.

Za izdajanje učbenikov za katoliške šole je skrbela Družba sv. Štefana v Pešti. Ta je npr. izdala *Perve knige čtenja za Katholičanske vesničke šole* martjanskega župnika Jožefa Bagarija (1871) in *Abeceknik* beltinskega učitelja Janoša Murkoviča, ki je bil "po Mikloš Küzmičevem prvi in poslednji slovenski abecednik za katoliške šole" in prva v gajici natisnjena prekmurska knjiga.⁶⁹ Prva prekmurska katoliška knjiga je sicer izšla že leta 1780, to so *Szvéti Evangyeliomi* Mikloša Küzmiča, ki se je v šolah uporabljala tudi kot čitanka. Mdr. je Küzmič izdal *Szlovenszki Silabikár* in *ABC kni'sico na národni soul baszek*, vendar so njegove knjige veljale le do 1868,⁷⁰ ko je bil sprejet novi šolski zakon.

Šole so bile v času Horvatovega življenja verske, spadale so pod upravo Cerkve in države. Neposredni predstojnik šole je bil pristojni župnik.⁷¹ Kot je razvidno iz matičnih listov učencev dvorazredne osnovne šole v Martjancih, ki jih hrani Pokrajinski arhiv Maribor,⁷² je bil tudi župnik Horvat učitelj verouka in predsednik "šolskoga stolca",⁷³ kakor so takrat prekmurski Slovenci imenovali šolske odbore. Njegovo delo za prekmurske šole zajema borbo za slovenski učni jezik v ljudskih šolah, podporo spomenici proti ukinitvi 5. in 6. razreda na soboški gimnaziji⁷⁴ ter moralno in finančno podporo ustanovitve Martinišča v Soboti,⁷⁵ ki je imelo predvsem vzgojno poslanstvo. V zgodnjih dvajsetih letih 20. stoletja je stal v vrsti tistih duhovnikov, ki so bili boj za rabo prekmurskega jezika in prekmurskega katekizma pri verouku:

Imamo svoj izvrsten katekizem v prekmurskem narečju, kateri je vsakako boljši od ljubljanskega. Zato prosi konferenca, da se ta katekizem v slovenskem pravopisu na novo izda ter za slovenske šolarje v Prekmurju kot obvezen predpiše, da se bodo vsaj veronauk v svojem maternem jeziku učili.⁷⁶

⁶⁹ Vovko, *Prekmursko šolstvo skozi stoletja*, str. 18.

⁷⁰ Prav tam, str. 12.

⁷¹ Zelko, "Zgodovina Bistric v Prekmurju", str. 35.

⁷² Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), SI_PAM/1955, fond Osnovna šola Martjanci 1911–1965 – matični listi rojenih 1911–1954.

⁷³ "Glasi – Na "Martinišče"", *Novine*, 16. 3. 1924, št. 11, str. 4.

⁷⁴ "Glasi – V imeni vsega ljudstva", *Novine*, 17. 5. 1925, št. 20, str. 2.

⁷⁵ "Glasi – Na Martinišče", *Novine*, 30. 3. 1924, št. 13, str. 3. Martinišče je nastalo "kot odgovor na potrebe obiskovalcev nove gimnazije v Murski Soboti, ki je začela delovati s šolskim letom 1919/20" (Bogdan Kolar, *Martinišče v Murski Soboti* (Veržej, 2015), str. 9), saj so si bolj oddaljeni dijaki morali nekje poiskati začasno bivališče. Vodilni pobudnik za ustanovitev salezijanskega vzgojnega zavoda je bil Klekl, ki se je 5. 8. 1923 sestal s skupino duhovnikov (med njimi je bil tudi Jožef Horvat), javnih delavcev in poslancev katoliških župnij. Martinišče se je vsa leta delovanja spopadalo s številnimi težavami, zlasti s pridobitvijo ustreznih prostorov, med drugo svetovno vojno z madžarizacijo in prepustitvijo uprave vojaški bolnišnici, po vojni pa s spremenjenimi političnimi razmerami (podržavljenje zasebnih vzgojnih in izobraževalnih ustanov). Več o tem v: Kolar, *Martinišče v Murski Soboti*.

⁷⁶ Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM), fond Škofijska pisarna, Zapisnik vkupne konferenčne seje prekmurskega r. kath. duhovništva dne 6. sept. 1926 v Murski Soboti. Navzoči: Florijan Strauss, Ivan Slepce, Ivan Perša, Janez Nep. Bagary, Jožef Čačič, Vincenc Keresztury, Rudolf Bednarik, Pavel Volper, Rudolf Vadovič, Jožef Sakovič, Jožef Klekl, Jožef Horvat, Franc Faflik, Karol Fiezko, Jožef Krantz, Anton Čirič,

Poučevanje v slovenščini je bilo v času madžarskega preganjanja vsega, kar je slovensko, daleč od enostavnega in zaželenega. Ivanocy je bil npr. obtožen poučevanja verouka v slovenščini in širjenja mohorskih knjig,⁷⁷ in tudi "kaplana pri Sv. Jürji /je/ tožo državni vučitel, da slovenski vči navuk i slovenske katekizmuše dava v roke deci",⁷⁸ zato bi moralo biti Horvatovo delo in tudi delo drugih katoliških duhovnikov za pouk v slovenščini še toliko bolj cenjeno.

Nacionalna zavest, domoljubje in jugoslovansko vprašanje

Glede Horvatovega pogleda na jugoslovansko vprašanje ni razen sporadičnih posmrtnih časopisnih navedb nobenih konkretnjših evidentiranih dokazov. Med podpisniki izjave o avtonomiji prekmurskih Slovencev, ki jo je Klekl razposlal vsej prekmurski katoliški duhovščini in je predvidevala združitev Slovencev med Muro in Rabo v avtonomno enoto, bodisi v mejah Madžarske bodisi Jugoslavije,⁷⁹ ni omenjen. Razlog morda tiči v "slab[i] poštinsk[i] zvez[i]", zaradi katere nekateri duhovniki niso mogli prejeti *Novin* in posledično podpreti avtonomije, manj verjetno pa je, da bi bil Horvat med tistimi, "ki Novin ne čtejo" in se ne vmešavajo v politiko, saj je v nekrologu njegova politična usmerjenost jasno opredeljena:

Gda so duhovniki Slovenske Krajine odločili, da zahtevajo narodne pravice v njej, je pokojni bio med temi. I gda se je štela naša krajina po "domačoj stranki" odtrgati iz naročja Slovenije, je pali on bio tisti, ki je v tom boji z večinov duhovnikov podpirao g. Klekl Jožefa. Je bio vsikdar pristaš krščanske stranke i svoja krščanska načela nikdar ne veso na klin i obračao na desno i levo, nego ostao je edno kak trden hrast, ki je glasio daleč okoli, da je pravi krščenik povsod krščenik, ne samo v cerkvi, nego v vsem privatnom i javnom življenji tüdi.⁸⁰

Velikega narodnega pomena je že dejstvo, da se Horvat v času neobvladavanja prekmurščine ni odločil za madžarski jezik na prižnici in s tem posredno za pomadžarjevanje prekmurskih Slovencev, temveč je črenšovskemu (in pozneje martjanskemu) ljudstvu omogočil poslušanje božje besede v njihovem materinem jeziku. Po Zelku naj bi bila "črensovska fara med prvimi najbolje zavednimi farami v Slov. Krajini":

Andrej Berden, Štefan Lejko, Jožef Hauko, Jožef Tivadar, Štefan Varga, Hinko Halsedl, Karol Oberžan. Turniški župnik Jožef Sakovič in martjanski župnik Jožef Horvat sta bila overovatelja zapisnika.

⁷⁷ Zver, "Dr. Franc Ivanocy in Mohorjeva družba", str. 35.

⁷⁸ "Dom i svet – Glasi: Izjavi zaladskih duhovnikov", *Novine*, 2. 3. 1919, št. 9, str. 1.

⁷⁹ Prav tam, str. 2; "Kak se razvija naša autonomija", *Novine*, 9. 3. 1919, št. 10, str. 1.

⁸⁰ "Horvat Jožef, martjanski plebanoš", *Novine*, 8. 5. 1932, št. 19, str. 1.

V fari je bio napravljeni velki stopaj k prebuditvi slovenskoga narodnoga čutenja. Ljudstvi, ki je bilo itak vsikdar slovensko, je ne trbelo drügo kak: zbüditi ga i vsakši je spoznao, k šteromi narodi pripadne. S tem so postanola tla vgodna za delo, ki ga je začno vlč. g. Klekl, – kak mladi kaplan – ne samo v verskom – nego tüdi v narodnom pogledi.⁸¹

Ker je znano, da je Horvat prijateljaval z Ivanom Bašo,⁸² Jožefom Kleklom in drugimi katoliškimi duhovniki, zaslužnimi za priključitev Prekmurja k matični domovini, je zelo verjetno tudi sam veliko prispeval k temu. Jugoslavijo naj bi ustanavljali prav v Beltincih pri Küharju in v Bogojini pri Baši.⁸³ Pomembno pa je tudi dejstvo, da je poznal in verjetno tudi gojil stike z Matijem Slavičem, ki je na pariški mirovni konferenci s Franom Kovačičem in Američanom Douglasom W. Johnsonom odigral najpomembnejšo vlogo za združenje Prekmurja z ostalo Slovenijo, ko je dokazoval slovenstvo te pokrajine. Morda bi se, če v Črenšovcih ne bi bilo Klekla in slovensko čutečega prebivalstva, tudi Horvat uklonil madžarizacijski politiki, tako pa je pod Kleklovim vplivom dojel in podprl romantično enačbo "jezik = narod" kot pogoj za slovensko državotvornost⁸⁴ ter to dokazal s tem, da se je pri pisanju svojih pridig odločil za približevanje prekmurščine novoslovenščini.

V *Marijinem listu*⁸⁵ je priobčen "Govor Horvat Jožefa, plebanoša martjanskoga, držani 13-ga decembra večer",⁸⁶ s katerim je Horvat nastopil ob slovesnosti desetletnice izhajanja *Marijinega lista*, ki je trajala od 8. do 16. decembra 1914.⁸⁷ Poleg Horvata so pridigali tudi drugi duhovniki: Jožef Čačič (črenšovski župnik), Jožef Klekl, Ferenc Faflik (turniški kaplan), Števan Kühar (beltin-

⁸¹ Ivan Zelko, *Zgodovina Prekmurja – Fare Slovenske krajine: Črensovci*, ur. Vilko Novak (Murska Sobota, 1996), str. 294; "Fare Slovenske Krajine – Črensovci", *Novine*, 28. 5. 1933, št. 22, str. 3–4.

⁸² Po pričevanju Vilka Novaka, Baševega nečaka, je Jožef Horvat prihajal v Bogojino k Baši na zakrament svete spovedi – tako mi je v pismu zaupal upokojeni škof dr. Jožef Smej.

⁸³ Sedar, "Vloga cerkve pri priključitvi Prekmurja: razlike in podobnosti v delovanju evangeličanov in katolikov", str. 234. Več o poskusih oblikovanja lokalno-regionalnih upravnih enot na slovenski narodnostni osnovi in načrtov avtonomne organiziranosti prekmurskih Slovencev ter delovanju katoliškega duhovnika Jožefa Klekla st. in njegovih somišljenikov: László Göncz, "Načrti avtonomne in upravne organiziranosti Slovenske krajine v obdobju Károlyijeve ljudske republike (od novembra 1918 do marca 1919)", *Studia Historica Slovenica* 21, št. 3 (2021), str. 727–788.

⁸⁴ Jesenšek, "Prekmurski knjižni jezik in narečje", str. 553.

⁸⁵ "Govor Horvat Jožefa, plebanoša martjanskoga, držani 13-ga decembra večer", *Marijin list*, dec. 1914/jan. 1915, št. 12/1, str. 426–430.

⁸⁶ Na tem mestu naj usmerim na članek avtorice pričajučega članka (Nina Horvat, "Katoliška pridigar-ska tradicija v Prekmurju", *Edinost in dialog* 77, št. 1 (2022), str. 135–165), ki dopolnjuje ugotovitve Martine Orožen ("Pridige v knjižni prekmurščini", v: *Kulturološki pogled na razvoj slovenskega knjižnega jezika: od sistema k besedilu* (Maribor, 2010), str. 459–468) glede številčnosti tiskanih pridig v prekmurščini. Klekl je namreč svoje pridige in pridige drugih prekmurskih duhovnikov objavljaval v *Marijinem listu* in *Novinab*, pri čemer jih je poimenoval z izrazi, kot so "predga", "bože reči" ali "govor".

⁸⁷ "Slovesnost v Črenšovcih", *Novine*, 20. 12. 1914, št. 51, str. 3.

ski župnik), Andrej Berden (beltinski kaplan), Števan Lejko (beltinski kaplan), Jožef Sakovič (turniški župnik) in Ivan Baša (bogojinski župnik). V svojem govoru Jožef Horvat imenuje prekmurske Slovence "mi vsi vogerski katoličanske vere [S]lovenje", v nadaljevanju še "naše slovensko ljudstvo". Ogrsko je imenoval "milo domovino vogrsko", a se je zavedal, da ima Slovenska krajina "edno drágo mater slovensko". Še jasneje je njegova ljubezen do Prekmurja izražena v posmrtnem zapisu v *Slovincu*: "Dragemu pokojniku naj bo lahka zemlja Slovenske krajine, v katero se je priselil pred 27 leti iz sedanjega Burgenlanda in jo je ljubil ko svojo rodno grudo."⁸⁸ V *Koledarju Družbe sv. Mohorja* pa tako: "Po rodu Beli Hrvat je posvetil vse svoje moči napredku naših slovenskih Krajinarijev. Stal je vedno in odločno na strani borcev, ki so delali med ljudstvom za priključitev Slovenske Krajine materi Sloveniji, in zato izgubil mnogo prijateljev."⁸⁹ V *Slovenskem gospodarju*⁹⁰ so ga označili za vnetega dušnega pastirja in zavednega narodnjaka, "ki se je neustrašeno potegoval za narodne pravice Prekmurcev". Tudi časnik *Slovenec* je po njegovi smrti poudaril njegovo vsestransko narodno delo, s čimer je dokazan njegov doprinos k združenju Prekmurja z matično domovino:

Predprekratna in poprevratna zgodovina Slovenske krajine je zvezana tudi z imenom g. župnika H[o]rvata. Bil je narodnjak in je vedno stal v isti vrsti z gg. Kleklom, pokojnim Bašom in Kúharjem in drugimi ter se je z njimi vred potegoval za narodne pravice Slovenske krajine. Ni pa deloval samo na tem polju, marveč se je udeleževal vsakega dela za svoj narod. /.../ Dragemu pokojniku naj bo lahka zemlja Slovenske krajine, v katero se je priselil pred 27 leti iz sedanjega Burgenlanda in jo je ljubil ko svojo rodno grudo.⁹¹

Vloga pri obnovi črenšovske in martjanske cerkve

Jožef Horvat se je zavzemal tudi za obnovo notranjščin obeh cerkva, v katerih je služboval: črenšovske in martjanske. Pobudo za obnovo cerkve sv. Križa v Črenšovcih je sicer v času svojega kaplanovanja (1903–1905) dal Jožef Klekl,⁹² delo pa sta nadaljevala takratni župnik Vugrinčič in kaplan Jožef Horvat. Ohranjena je Horvatova pridiga ob blagoslovitvi novega oltarja 15. 9. 1907, v kateri je izpostavil dvoletni trud za njegovo postavitev:

⁸⁸ "Župnik Horvat", *Slovenec*, 7. 5. 1932, št. 104, str. 3.

⁸⁹ *Koledar Družbe sv. Mohorja : za navadno leto 1933* (Celje, 1933), str. 79.

⁹⁰ "Novice", 11. 5. 1932, št. 20, str. 4.

⁹¹ "Župnik Horvat", *Slovenec*, 7. 5. 1932, št. 104, str. 3.

⁹² Zelko, "Zgodovina Bistric v Prekmurju", str. 28–29.

Dvej leta dolgo szmo zse na té dén csakali, steri dén bi sze najszvetejsi aldov ob prvím mogeo Goszpodnomi Bogi na novom oltari notriprikazati i to nase zselejnje sze je denésnyi dén szpunilo. Vnogo taksi nega med nami, ki szo zselili viditi ono, ka dnyesz mi vidimo, ki szo zselili obszlüzsavati ono, ka dnyesz mi obszlüzsavamo, naimre novi oltar i toga lepoga oltara blagoszlavlanye.

V nekrologu je Klekl poudaril, da je Jožef Horvat ob prevzemu martjanske župnije našel podрто hišo, gospodarsko poslopje in cerkveni oltar, da pa je po njegovi zaslugi vse prenovljeno.⁹³ Leta 1915 je obnovil vinograd v Andrejcih, po vzoru bogojinskega župnika Ivana Baše je renoviral gospodarsko poslopje, leta 1925 je dal postaviti nov glavni oltar, naslednje leto naročil dva zvona, v letu 1928 pa dal sezidati novo župnišče. Novi oltar je bil izdelan iz belega marmorja po načrtu Jožeta Plečnika.⁹⁴ Horvatova prizadevanja za njegovo pridobitev so razvidna v pismih, ki jih hrani NŠAM. Martjanski farniki so bili "globoko prepričani, da nam je novi glavni altar prepotreben i ker to želejnje že skoro 20 let živé vu srcah farnikov".⁹⁵ Tako je bil avgusta 1925 v *Novinab* objavljen zapis o blagoslovitvi novega oltarja:

Na kolodvori v Murski Soboti jih [Andreja Karlina, op. N. Z.] je počakao i pozdravo domači g. plebanoš [Jožef Horvat, op. N. Z.] v družbi g. kanonika Slepca i bogojanskoga plebanoša Bašša /.../. [P]o slovesnosti je goreči g. plebanoš Horvat Jožef goste pogostio z bogatim obedom, pri šterom se je toplo zahvalo Prezvišenomi [Andreju Karlinu, op. N. Z.] za trüde. – Te pa njemi i vsaj dühovščini. /.../ Po končanom obedi so biciklisti sprevodili Prezvišenoga nazaj na Kolodvor, ki so se odpelali v družbi g. kanonika Slepca, sprevajao jih je pa domači g. plebanoš še z njihovim tajnikom. Narod jih je povsod prizrčno pozdravlja.⁹⁶

Na martjansko cerkev je bil Horvat zelo ponosen: "Bil je ponosen čuvar dragocenih starin svoje župnije, zlasti cerkve, ki jo krase lepe freske, iz leta 1398."⁹⁷ Tudi Smej⁹⁸ poudarja čut za umetnost, ki so jo gojili Ivanocyjevi sodelavci in njihovi verniki, ter skrb, ki so jo imeli za urejanje in gradnjo cerkva. Lepa notranjščina je bila poleg drugih dejavnikov ključna za dobro počutje vernikov pri bogoslužju.⁹⁹

⁹³ "Sprevod Horvat Jožefa, plebanoša v Martjancih", *Novine*, 15. 5. 1932, št. 20, str. 2; Erjavec, "Župnija Martjanci", str. 86–87.

⁹⁴ Oltar in njegova gradnja sta podrobneje opisana v *Kalendarju Srca Jezušovoga za leto 1928* na str. 63–64.

⁹⁵ NŠAM, fond Škofijska pisarna, pismo Jožefa Horvata knezoškofu, zap. v Martjancih 27. 4. 1925.

⁹⁶ "Blagoslavljanje velikoga oltara v Martjancih", *Novine*, 30. 8. 1925, št. 35, str. 1.

⁹⁷ *Koledar Družbe sv. Mohorja : za navadno leto 1933* (Celje, 1933), str. 79.

⁹⁸ Smej, *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga*, str. 98.

⁹⁹ Prav tam, str. 96.

Horvatova vloga v javnem življenju Prekmurja

Horvat je bil v času svojega življenja zelo priljubljen med prekmursko katoliško duhovščino in prebivalstvom nasploh. Njegova priljubljenost med župljani najbolj odseva iz Kleklovega zapisa o praznovanju Horvatove srebrne maše:

Na Srpno Marjo je radostno zasijalo sonce na martjansko faro. /.../ Obsluževali so 25 letnico svojega mešništva preč. g. Horvat Jožef pleb. Čeravno delaven den, je privrelo lepo število vernikov vküp i v procesiji sprevodilo svojega preljubljenoga gospoda pred boži oltar, da se tam zahvalijo za miloščo. /.../ Posebno genjivo je bilo viditi pri božoj službi veliko število mladine, ki je prišla celo iz oddaljenih bregov i svetila pri sv. meši. /.../ Kak priljubljen so srebrnomešnik svojim duhovnim tovarišom pa najbolje svedoči to, da jih je pozdravila vsa duhovščina z lendavske ešperešije iz vseh far, izvzemši Turnišče, iz sobočke ešperešije so jih pa z svojim obiskom pozdravile sobočka, tišinska i bedenička fara po svojih duhovnikaj.¹⁰⁰

O srebrni maši je poročal tudi *Slovenec*:

Srebrna sveta maša. V torek 2. julija se je vršil v Martjancih pri Murski Soboti lep jubilej tamkajšnjega župnika g. Jožefa Horvata. G. župnik je obhajal 25-letnico mašniškega posvečenja. Ta jubilej je obhajal v družbi svojih ožjih prijateljev duhovnikov. K temu jubileju g. župniku prav iz srca častitamo. Preveč bi bilo, da bi naštevali vse, kar je g. župnik naredil tekom teh 25 let dobrega za Slovensko Krajino, bil je namreč skoraj vseh teh 25 let med nami. Želimo mu le, da bi zdrav in čil obhajal tudi zlato mašo med nami v Slovenski Krajini. Gospod župnik, Bog Vas ohrani še mnoga, mnoga leta zdravega med Vam izročeniimi ovčami!¹⁰¹

Iz nekrologa¹⁰² ga spoznamo kot dobrega, usmiljenega in gorečega duhovnika mirne in krotke narave, po Kleklovih besedah pa sta ga odlikovali tudi ljubeznivost in gostoljubnost. Vsakega je z veseljem sprejel in "tū ne delao razlike med raznimi verevadlūvanji ali med pristaši raznih političnih strank". Priljubljen je bil tako med črenšovskimi kot martjanskimi župljani, kar potrjujejo različni zapisi, npr. v *Slovincu*¹⁰³ beremo o nepregledni množici, ki se je zbrala okoli njegovega groba in "ihtel[a] ko otroci za izgubljenim očetom", in v *Kalen*

¹⁰⁰ "Srebrna meša v Martjancih", *Novine*, 14. 7. 1929, št. 28, str. 1–2.

¹⁰¹ "Srebrna sveta maša", *Slovenec*, 7. 7. 1929, št. 151, str. 6.

¹⁰² "Horvat Jožef, martjanski plebanoš", *Novine*, 8. 5. 1932, št. 19, str. 1.

¹⁰³ "Župnik Horvat", *Slovenec*, 7. 5. 1932, št. 104, str. 3.

Prekmurska duhovščina na novi maši Jožefa Radohe (Jožef Horvat sedi 2. z leve) ("Sakovič Jožef", v: *Kalendar Srca Jezusovoga za navadno leto 1933* (Groblje–Domžale, 1933), str. 48)¹⁰⁴

darju Srca Jezušovoga (1917),¹⁰⁵ kjer se mu, "vrlomi duhovnomi pasteri naše slavne fare Martjanske", zahvaljuje eden izmed vojakov, "ka včijo dosta odstavlene dece i tolažijo mnogo odstavlenih dovic, štere za svoje verne tovariše točijo vrele skuze". Ljubljanski politični dnevnik *Jutro*¹⁰⁶ ga označuje za ugle dnega župnika, splošno priljubljenega in spoštovanega med občani.

Franc Sušnik, murskosoboški profesor, ki si ob obiskanju martjanske župnije sicer ni prav zapomnil njegovega imena, je Horvata v *Prekmurskih profilih* tako označil:

Martjanski župnik je sosed bogojanskega. Aha! Horvat Štefan (sic!), dvanajst let že v Martjancih, Beli Hrvat, mož z dolensko dušo in dolenskim srcem. Vedno je vedro pri njem, čeprav ne govori mnogo; lica žarijo in oči vžigajo, da so znane daleč naokoli. To je najlepši župnik v Prekmurju.¹⁰⁷

Z "dolensko dušo in dolenskim srcem" je Sušnik najbrž ciljal na naravo dólinskih prekmurskih Slovencev, ki je ostala v Horvatu iz časov sedemletnega

¹⁰⁴ Jožef Sakovič sedi tretji z leve in ne prvi, kakor je zapisano pod fotografijo.

¹⁰⁵ *Kalendar Najsvetejšega Srca Jezušovoga za leto 1917* (Črenšovci, 1917), str. 84.

¹⁰⁶ "Iz Prekmurja", *Jutro*, 7. 5. 1932, št. 106, str. 9.

¹⁰⁷ Franc Sušnik, *Prekmurski profili* (Maribor, 1929), str. 60.

Skupinska fotografija razširjevalcev *Marijinega lista*, nastala 14. julija 1929 ob slavnosti 25-letnici izhajanja *Marijinega lista*. Jožef Horvat je označen, desno od njega si sledijo Jožef Klekl st., Jožef Sakovič in Ivan Baša ("Začetek 25. letnice Marijinoga Lista. Slavnost širitelska", *Marijin list*, 8. 10. 1929, št. 10, str. 14)

kaplanovanja v Črenšovcih. V njegovem opisu se župnik izkaže kot tih in redkobeseden.

Horvat se je udeleževal vseh pomembnejših maš in ostalih dogodkov v bližnji okolici. V *Kalendarju Srca Jezušovoga* (1933) je objavljena skupinska fotografija prekmurske duhovščine, ki je nastala na novi maši salezijanca Jožefa Radohe (slika 4). Identiteto Jožefa Horvata, ki sedi drugi z leve, je potrdil msgr. dr. Jožef Smej.

Navzoč je bil tudi na slovesni 25-letnici izhajanja *Marijinega lista*, ki se je odvijala 14. julija 1929.¹⁰⁸ Takrat je nastala skupinska fotografija vseh razširjevalcev *Marijinega lista*, (slika 5), ki je bila objavljena v oktobrski številki mesečnika.

Iz Kleklovih zapisov v časopisih, koledarjih in njihovih prilogah, ki jih je izdajal, je razvidno, da je bil Horvatu zelo naklonjen. Pogosto¹⁰⁹ ga je omenjal kot

¹⁰⁸ "Lepa slovesnost 25 letnice M. lista", *Novine*, 21. 7. 1929, št. 29, str. 3; "Začetek 25. letnice Marijinoga Lista. Slavnost širitelska", *Marijin list*, 8. 9. 1929, št. 9, str. 7–8.

¹⁰⁹ *Marijin list* ("Dari", 8. 6. 1932, št. 6, nep.), *Novine* ("Dari", 24. 2. 1918, št. 8, str. 3; "Odbor za Martinišče", 14. 10. 1923, št. 41; "Na "Martinišče"", 16. 3. 1924, št. 11, str. 2; "Glasi – Na Martinišče", 30. 3. 1924, št. 13, str. 3).

(finančnega) podpornika izdajanja *Marijinega lista*, časopisa *Novine*, ustanovitve doma sv. Frančiška v Črenšovcih in gradnje Martinišča v Murski Soboti. Horvat se je tudi sam javil, da bo vodil "Mešno zvezo Marije Pomočnice" v martjanski župniji.¹¹⁰ Iz vsega tega veje njegova vsestranska pripravljenost pomagati prekmurskemu ljudstvu do duhovno-verskega, pa tudi socialno-kulturnega razvoja.

Horvatova bolezen, smrt in pogreb

V zadnjih letih svojega življenja je Jožef Horvat zbolel za tuberkulozo, za kar Klekl krivi vlažno stanovanje, v katerem je prebival dolgo let: "Prijavila se njemi je jetika, proti šteroj se je zdravio stem, da je dao dober zrak pumpati v obolela plüča. Ali ta kura nakeliko je hasnila plüčam, nateliko njemi je pokvarila srce, ar je to raztegnola. Z srcom je pa zbetežao tüdi meher, šteri njemi je spravlaio mesece dugo jako velike bolečine."¹¹¹ Bolehal je dve leti: "Trpo je dosta, a trpo je mirno. Beteg je ščisto i olepšao njegovo düšo za veliko nebesko slavo."¹¹² Med boleznijo je bil večinoma "priklenjen na bolniško posteljo, ko pa se je čutil bolj-šega, je vstal in je vršil duhovniške posle, ker stalnega pomočnika ni mel".¹¹³ Zanj je skrbela njegova nečakinja in dolgoletna gospodinja Viktorija Horvat (*slika 6*),¹¹⁴ zadnje dni pa mu je bil pri dušnopastirskem delu v pomoč Jožef Bakan, prefekt murskosoboškega Martinišča.¹¹⁵

O napredovanju Horvatove bolezni in njegovem počutju je bralce *Novin* redno obveščal takratni urednik Franc Kolenc:

Martjanski g. plebanoš v špitali.¹¹⁶ V pondelek so v špitao pripelali žmetno betežnoga g. martjanskoga plebanoša. Vsem ga priporočamo v molitev!¹¹⁷

Stanje g. martjanskoga plebanoša. Vnogi spitavlejo, kak se počüti v špitali g. martjanski plebanoš. Vsem sporočamo, da se je njegovo stanje zbolšalo. Ar pa mora še vseedno vnogo trpeti, ga priporočamo vsem v molitev.¹¹⁸

Martjanski plebanoš g. Horvat Jožef je zapüsto bolnico. Nadale se bo doma vračo.¹¹⁹

¹¹⁰ "Cerkveni glasi – Martjanska fara", *Marijin list*, 8. 2. 1930, št. 2, str. 16.

¹¹¹ "Sprevod Horvat Jožefa, plebanoša v Martjancih", *Novine*, 8. 5. 1932, št. 19, str. 1.

¹¹² "Osirotela martjanska fara", *Marijin list*, 8. 7. 1932, št. 7, str. 13.

¹¹³ "Župnik Horvat", *Slovenec*, 7. 5. 1932, št. 104, str. 3.

¹¹⁴ Po ustnem pričevanju njenega sina Jožefa Vaša in po zapisih v oporoki Jožefa Horvata.

¹¹⁵ "Sprevod Horvat Jožefa, plebanoša v Martjancih", *Novine*, 15. 5. 1932, št. 20, str. 2.

¹¹⁶ Besedilo je krepko poudarjeno tudi v *Novinah*.

¹¹⁷ "Martjanski g. plebanoš v špitali", *Novine*, 15. 3. 1931, št. 11, str. 2.

¹¹⁸ "Murska Sobota – Stanje g. martjanskoga plebanoša", *Novine*, 12. 4. 1931, št. 15, str. 3.

¹¹⁹ "Murska Sobota – Martjanski plebanoš", *Novine*, 19. 4. 1931, št. 16, str. 2.

Viktorija Horvat,
r. 24. 2. 1894, u. 14.
9. 1968 (Osebni
arhiv Viktorijinega
sina Jožefa Vaša iz
Martjancev)

Martjanci. Naš gospod plebanoš so jako slabi gratali. Zdaj nemajo nikše stalne pomoči. Jako dobro bi bilo, da bi njim cerkvena oblast poskrbela stalno pomoč. Mi molimo za njih i iz srca vsi želemo, da bi vsem nam na veselje kem prle ozdravili.¹²⁰

Bolezen je bila prehuda in Jožef Horvat je v 28. letu svojega duhovništva "zapüsto to skuzno dolino"¹²¹ 1. maja 1932 v Martjancih med sveto mašo: "Gda je bila prvoga maja rana predga v Črensovcih, mi je prišlo, predgari, na pamet: daj moliti za težko betežnoga martjanskoga plebanoša. Na stotine navzočega lüdstva je z genjenim srcom i zahvalnov düšov molilo za menov za njega, ki se je ravno te spravlaol na dugo pot vu večnost."¹²² Horvat naj bi slutil, da bo umrl ob 11. uri, kar se je tudi zgodilo: "Gda je zvon med mešov naznana, da so dragi

¹²⁰ "M. Sobota – Martjanci", *Novine*, 6. 3. 1932, št. 10, str. 4.

¹²¹ "Horvat Jožef, martjanski plebanoš", *Novine*, 8. 5. 1932, št. 19, str. 1.

¹²² "Cerkveni glasi: Osirotela martjanska fara", *Marijin list*, 8. 7. 1932, št. 7, str. 14.

düševni pastir povrgli svoje ovčice, je nastao takši joč, da se je en čas ne mogla niti sv. meša slüžiti i vse se je topilo v takšoj žalosti, da se ne da popisati, samo lübeče srce je mogoče tisto občütiti."¹²³

"Drag[i] Jošk[o]" je bil pokopan "v morje rož" 4. maja 1932. Župljani so "püstili njemi na spomin suzo lübezni z močnim obečanjem, da se ga v molitvi i svetih mešaj ne bomo nikdar spozabili".¹²⁴ Pogreb je Klekl opisal kot "resnoga" in "veličastnoga" in takšni so le redki. Klekla je pomirilo dejstvo, da ima ljudstvo, tako katoličani kot evangeličani, še vedno rado duhovščino, kar se je pokazalo na Horvatovem pogrebu. Vzrok za to je bila njegova gorečnost, bil je "prav[i]" duhovnik. Slovesno sveto mašo je opravil kanonik Janoš (Ivan) Slepce. Na pogrebu je bila izrečena zahvala "bratani pokojnoga", Viktoriji Horvat, ki je skrbel za župnika zlasti v zadnjih dveh letih, ko je trpel zaradi bolezni. Sodelovali so šolski otroci, ki so umrlemu peli žalostinke. Pogreba so se udeležili Horvatova družina (iz Narde in Budimpešte), duhovniki, župljani martjanske, tišinske, soboške in črenšovske župnije, učitelji, pa tudi visoki funkcionarji. Manjkali niso niti evangeličani, s katerimi je Horvat kljub nekaj manjšim sporom živel v slogi.¹²⁵

Klekl se je sprijaznil s smrtjo mlajšega prijatelja: "Gda sem ga betežasti v Martjance sprevajao z Črensovec, njega zdravoga kak jedro, što bi mogo povedati, da ga bom jaz v grob sprevajao i ne on mene? Pa naj bo, kak dober Bog ravna."¹²⁶

Vesti o Horvatovi smrti sta poleg že omenjenih objavila tudi *Domoljub*¹²⁷ in *Murska krajina*,¹²⁸ daljši sestavek o smrti in pogrebu pa se je znašel še v *Slovenecu*.¹²⁹ V *Marijinem listu*¹³⁰ najdemo Kleklov zapis o Horvatu, naslovljen "Osiro-tela martjanska fara", z njegovo portretno fotografijo. V *Marijikinem ograçku*¹³¹ je bila objavljena Horvatova fotografija in poziv "dečici", "ka so njej pokojni teli-kokrat razlagali Jezušov navuk, ka so je spovedali i prečiščavali", naj mu izkaže-jo zahvalnost in molijo zanj. V *Kalendarju Srca Jezusovoga* (1933) je vest o Horvatovi smrti opremljena z nekaj biografskimi podatki in s fotografijo. Ponovno sta poudarjena njegova vsesplošna priljubljenost ter vesel in prijazen značaj. V listu *Marijikin ograçek* zasledimo 8. junija 1933¹³² fotografijo Jožefa Horvata na

¹²³ Prav tam.

¹²⁴ Prav tam.

¹²⁵ "Glasi: "Düševnomi Listi"", *Novine*, 20. 1. 1924, št. 3, str. 3.

¹²⁶ "Osiro-tela martjanska fara", *Marijin list*, 8. 7. 1932, št. 7, str. 13–14.

¹²⁷ "Novi grobovi", *Domoljub*, 11. 5. 1932, št. 19, str. 255.

¹²⁸ "Murska Sobota", *Murska krajina*, 8. 5. 1932, št. 10, str. 2.

¹²⁹ "Župnik Horvat", *Slovenec*, 7. 5. 1932, št. 104, str. 3.

¹³⁰ "Osiro-tela martjanska fara", *Marijin list*, 8. 7. 1932, št. 7, str. 13–14.

¹³¹ "Horvat Jožef", *Marijikin ograçek*, 8. 7. 1932, št. 7, str. 7.

¹³² "Horvat Jožef, martjanski plebanoš, na mrtvečem odri", *Marijikin ograçek*, 8. 6. 1933, št. 6, str. 85.

† **Horvat Jožef, martjanski plebanoš, na mrtvečem odri.**

Pred letom dni so vas zapustili, draga dečica martjanske fare, dober va
verovučiteo i spovednik. Kak goreče so vas vodili k Jezušl. Spominjaj
se jih v vaših molitvaj, posebno pa darujte za njih edno sveto obhajilo
Tū jih vidite, kak so ležali na mrtvečem odri, kda jim je dūša šla
dobromi Bogi.

Jožef Horvat "na mrtvečem odri" ("Horvat Jožef, martjanski plebanoš, na mrtvecem odri", *Marijikin ograček*, 8. 6. 1933, št. 6, str. 85)

mrtvaškem odru (*slika 7*). Klekl je z njo apeliral na martjanske otroke, ki jim je bil Horvat dober "verovučiteo i spovednik", naj se ga spominjajo v molitvah in zanj darujejo "edno sveto obhajilo". Naj se ob tem navežem še na dr. Jožefa Smeja, ki mi je v enem izmed poslanih pisem dejal: "Kot 10-leten sem ga osebno šel kropit, peš iz Bogojine. Ležal je na parah, njegov obraz je odseval neke vrste mladostnost. Že pred 1932 sem bil poslan od župnika Ivana Baše, da sem mu osebno izročil neke dokumente."

Oporoka in nagrobni spomenik

Horvat je "na najbogatejšoj fari vmro tak siromak, kak je bio gda jo je prevzeo".¹³³ Pokrajinski arhiv Maribor¹³⁴ hrani njegovo oporoko, ki jo je napisal tri mesece pred smrtjo, tj. 6. februarja 1932. V njej je določil svojo nečakinjo oz. bratrano, kot jo imenuje, Viktorijo Horvat, za edino dedinjo. Ta se je, še preden je postala polnoletna, iz Narde preselila v martjanski "farof" in tam skrbela za svojega strica. Po njegovi smrti se je poročila v družino Vaš.¹³⁵ Horvat jo je omenil v osnutku pisma znotraj pridižne pole,¹³⁶ kar je tudi ena izmed potrditev avtorstva pridig. Viktorija je dala stricu po Plečnikovem načrtu postaviti nagrobni spomenik (*slika 8*),¹³⁷ o katerem *Slovenec* poroča takole:

Nedavno so postavili na martjanskem pokopališču nagrobnik po zamisli mojstra Plečnika: tri metre visok siv kamen nosi v lahni vdolbini nišo z lučko, na vrhu relief keliha s hostijo in znakoma Alfa – Ornega; po sredi pa blesti zlat napis: V miru – počiva – Horvat – Jožef – plebanoš – 20 let – pastir dobri – martjanski * 8 AVG 1880 † 1 maja 1932 – Z Bogom. Intimno občutje vzbudi preprosti in zato tako plemenit nagrobnik; misel ti zaplove k belemu oltarju v martjanski cerkvi in odtod k beli bogojanski cerkvi. /.../ Pokojni Horvat je bil po rodu Beli Hrvat iz Velike Narde na Gradiščanskem. Bil je 27 let duhovnik v Slovenski krajini, kjer si je s svojo dobroto in delavnostjo pridobil naklonjenost in prijateljstvo vseh. Oznanjala ga bosta oltar in nagrobnik v Martjancih.¹³⁸

V Horvatovi oporoki beremo, da je zapustil Martinišču v Murski Soboti 2000 dinarjev, Jožefu Bakanu, ki mu je pomagal v zadnjih dneh življenja, zimsko suknjo, nečakom, nečakinjam in svakinji vsakemu 1000 dinarjev – če ostane toliko zapuščine, da se to lahko izplača, "sicer dobe le povrnjene potne stroške". Njegova želja je bila, da se mu postavi nagrobni spomenik, a le v primeru, da bodo stroški kriti iz njegove zapuščine:

Teštament ali oporoka.

Podpisani župnik v Martjancih pri zdravi pameti od moje vrednosti po mojoj

¹³³ "Horvat Jožef, martjanski plebanoš", *Novine*, 8. 5. 1932, št. 19, str. 1.

¹³⁴ PAM, SI_PAM/1653, enota 531/A V178/32, Spisi o zapuščinski obravnavi po pok. Horvat Josipu iz Martjancev † 1. 5. 1932.

¹³⁵ Po ustnem pričevanju Viktorijinega sina Jožefa Vaša iz Martjancev.

¹³⁶ Horvat, "Predstavitev prekmurskih rokopisnih pridig", str. 61.

¹³⁷ Erjavec, "Župnija Martjanci", str. 87. Klekl je Horvatov spomenik označil za "najlepši spomenik v našoj krajini i mogoče v vsaj Sloveniji" ("Fare Slovenske Krajine – Martjanci", *Novine*, 5. 11. 1933, št. 45, str. 5).

¹³⁸ "Novo Plečnikovo delo v Slov. Krajini", *Slovenec*, 7. 12. 1933, št. 279a, str. 3.

V MIRU
POČIVA
HORVAT
JOŽEF
PLEBANOS
20 LET
PASTIR DOBRI
MARTJANSKI
*
31. AVG. 1880
†
1. MAJA 1932
ZBOGOM

Nagrobnik Jožefa Horvata, ki ga je izdelal Jože Plečnik, in napis na njem (foto: Nina Zver, 2020)

smrti etak odločujem. Za jedino dedinjo, herbaškinjo vsega imenujem i postavljam mojo bratrano Horvath Viktorijo. Ker pa gotovščine ni herba li ves živi in mrtvi inventar kakti: vso živino, gospodarsko orožje, opremo, vse pohištvo, vse perilo, posteljnino, kuhinjsko in jedilno posodo, vino lagve, gospodarsko poslopje, štero sem kupil od prednikov, ki je to za svoj denar in iz svojega lisa dal postaviti / hūte ozajaj, drvarnica, kukoričnjak, to dvoje slednje sem že jes dal za svoj denar predelati in vred vzeti./ Imenovana bratrana je od začetka mojega župnikovanja t.j. od 1912 leta z požrtvovalnostjov, iz neumornov delavnostjov i skrbnostjov pri meni gospodinjala in vodila moje gospodarstvo. Za to bi mogla dobivati od mene najmenje 3000 dinarjev letne plače, te pa ni dobila ni edno leto

ne, ampak li nikaj obleke. I ker vu svojem življenji ni sem bil zmožen njoj vsako leto zasluženno svoto izplačati, sem se dužen poskrbeti, da jo po mojej smrti dobi iz moje gibajoče vrednosti, kak dedinja.

Imenovana Horvath Viktorija kak herbaškinja ima tudi dužnosti. Dužna je izplačati dolg iz obrestmi vred. Dolga je 9800 dinarjev in sicer pri g. Klekl Jožefi 5000 dinarjev i na vložno knjigo "za ponavljanje r.k. cerkve v Martjancih" 4800 dinarjev. Dužna je odkupnino nigdašnjega inventara, štera je nigda iznesla 69,94 goldinarjev nasledniki vu zdajšnji valuti izplačati / t.j. 700 dinarjev/. Dužna je družini izvun pogojene plače pošteno nagrado dati, pokopne stroške plačati i na grob, či bode iz zapuščine izhajalo prosti spomenik dati postaviti. Dužna je za mojo dušo 2000 dinarjev dati na tekoče tihe sv. maše i 15 din. gospodom v Martinišči, tam se naj odslužijo, takso od svote ona plača, Martinišče ešče njoj posebno priporočam, šteroga gg-so vnogo žertev prinesli za časa moje duge bolezni, kda so opravljali dušno-pasterska dela posebno gosp. Bakan, njemi za njegove trude niham zimski kaput. Martinišči pa naj z drugimi rečmi pomaga. Dužna je sini brata Karola Lajoši 1000 dinarjev dati, sestri, brati i nevesti Kati, ako se več izterži vsakomi 1000 dinarjev dati, ako pa menje, te naj bodo zadovoljni, da se jim potni stroški poravnajo.

Za izvršilca prosim milostl. g. kanonika i dekana Szelepecz Janoša iz M. Sobote.

Martjanci 6. II. 1932.

Horvath Jožef I. r.
župnik

Natančno je navedena tudi vsa imovina, ki jo je posedoval v župnišču in njegovi okolici, ter približna vrednost posamezne premičnine po oceni Viktorije Horvat. Navajam le prvih sedem vrstic:

1/ dve kobil, stari 8 let, vredni	3000	Din
2/ dve konjski opremi, vredni	300	Din
3/ ena krava, stara 7 let, težka 500 kil, vredna	1000	Din
4/ kočija, vredna	2000	Din
5/ gosp. voz	500	Din
6/ plug	150	Din
7/ stiskalnica za grozdje	700	Din

Na podoben način so navedeni vse pohištvo, kuhinjski pripomočki, količina vina, masti, žita, sena in krompirja, število domačih živali, gospodarski objekti (uta, drvarnica, "kukurčnjak"), oblačila. Dedinja je morala oceniti tudi vrednost pridelka, ki naj bi "zrastel v letošnjem letu na nadarbinskem posestvu".

K oporoki je priložena še izjava, pod katero je podpisan pokojni župnik. Iz nje je razvidno, da je dolgoval denar črenšovski hranilnici.¹³⁹ Ob njenem nastanku so bili prisotni takrat 23-letni slavist Vilko Novak, Viktorija Horvat in takratni črenšovski kaplan Štefan Bakan:

Dolg 5000 din pettisoč dinarjev, ki ga mora Horvat Viktorija izplačati g. Klekl Jožefu vp. župniku v Črensovcih se izplača Hranilnici in posojilnici v Črensovcih, ker je ta posodila denar iz tekočega računa Marijinega Lista v Črensovcih. Klekl Jožef je lastnik Mar. Lista, zato sem pisal na njegovo ime dolg, a dolg je posojilničin. Martjanci 1932. febr. 6.

Horvath Józef
župnik

Priče:
Bakan Štefan, kaplan
Novak Vilko, akademik
Horvath Viktoria

Sklep

Jožef Horvat se je kljub hrvaško-madžarskemu poreklu za svoje drage vernike, kakor jih imenuje v pridigah, v letih bivanja v Prekmurju izpilil v prekmurščini, s čimer je dokazal veliko sposobnost, o kateri so dvomili njegovi profesorji v sombotelskem bogoslovju. Z rabo prekmurskega jezika v Cerkvi med oznanjevanjem božje besede je vernikom takratne dobe, ki jo je zaznamovala odkrita madžarizacijska politika, posredno vcepljal slovensko narodno zavest, ki jim jo je mdr. pomagal oblikovati z zavzetim širjenjem Kleklovega tiska in Mohorjevih knjig. Njemu pa so jo s svojim delom vzbudili Klekl, Baša, Sakovič in drugi, ki so se oprijemali Ivanocyjevega jezikovnokulturnega koncepta. Kasnejše Horvatove pridige so zmeraj bolj prežete s knjižnoslovenskimi besedami, kar ga uvršča med duhovnike, ki so gradili most med prekmurskim narečjem in slovenskim knjižnim jezikom oz. "oblačili staro prekmurščino v najfinejšo književno slovenščino". Dokazano je tudi, da je v martjanski župniji zbiral cerkvene pesmi in jih tako rešil pozabe. S svojo odločno in narodnobuditeljsko držo je pripomo-

¹³⁹ Prva hranilnica in posojilnica v Črensovcih, ki je poslovala brezplačno, je bila ustanovljena 2. 2. 1920 – ustanovil jo je Jožef Klekl, ki ji je tudi predsedoval. Njen namen je bil "izboljšati gmotne razmere svojih članov, vzpodbujati varčnost in s svojim zadružnim kreditom poskrbeti članom potrebna delovna sredstva za gospodarjenje" (Franc Kuzmič, *Zgodovinski pregled bančništva v Pomurju*, dostopno na: www.pomurski-muzej.si/izobrazevanje/gradiva-pomurja/gradivo/bancnistvo, pridobljeno: 13. 8. 2020. O tem sta pisala tudi Anton Ciglar in Ivan Camplin, "Kleklova socialna dejavnost", v: *Kleklov simpozij v Rimu*, ur. Edo Škulj (Celje, 1995), str. 91–92.

gel k jezikovnokulturnemu približevanju Prekmurja Sloveniji na desnem bregu Mure in posredno k politični združitvi s Kraljevino SHS, zaradi česar si, kljub velikemu zamudništvu, nedvomno zasluži mesto v prekmurski zgodovini.

Nina Zver

THE LIFE AND WORK OF THE PREACHER JOŽEF HORVAT

SUMMARY

The article presents the results of a research I have been doing for the past two years, when I tried to discover the author of Prekmurje sermons from the beginning of the 20th century, written in Szepetnek, Črenšovci and Martjanci. The sermons were kept by a relative of Andrej Berden, a former pastor in the church of St. Martin in Martjanci, but they were not written by Berden, but by Jožef Horvat, so far unknown co-creator of the Prekmurje church manuscript heritage. Evidence for his authorship has been presented elsewhere. In the article, I present the preacher's life, work, and his role in the unification of Prekmurje with the motherland, based on the data discovered so far, kept in Slovene and Hungarian archives and parishes, and records available in older Prekmurje Catholic and Slovenian periodicals.

Jožef Horvat was born on 31 August 1880 in Velika Narda in Borderland of North-Western Hungary to Croatian parents István Horváth and Erzsébeth, born Verhás. He had three brothers - Števan, Karl and Franc - and a sister Marija. He was the youngest of the children. Between 1888 and 1892, he attended a four-grade primary school in Velika Narda, then enrolled at the Royal Catholic Gymnasium in Szombathely, run by the Premonstratensians. After high school, he enrolled in the Priest Seminary in Szombathely. In the Annals of the Priest Seminary from 1900–1904, his professors described him as a calm, quiet, but always respectful student. He was conscientious, strict, and precise in his studies. In his first year, he was labeled as less capable. It is also mentioned twice that he was in poor health and that he often fell ill.

On July 2, 1904, he was ordained a priest in Szombathely, and on September 4 of the same year he began his service as a chaplain in the village of Sze-

petnek in the Zala County. Horvat remained in Szepetnek only until 15 March 1905, then moved to Slovenska krajina (former Slovenian name for Prekmurje) and on 16 March began his chaplaincy service in Črenšovci, where he remained for seven years. There he was quite active in pastoral work, as he also performed the work that is otherwise performed by pastors – the then parish priest of Črenšovci, Boltižar Vugrinčič, was ill and almost blind, and on top of that he was supposed to be in favor of Hungarian ideas. As an unskillful writer (and speaker) of Prekmurje, Horvat therefore took over Vugrinčič's work in the pulpit and offered the word of God in the local language to the parishioners of Črenšovci throughout the period of chaplaincy. In 1912, he had already mastered the Prekmurje language completely, which he also mentioned in a letter to Count Szapáry when he asked to be transferred to the parish of Martjanci, which indicated the release of the place of parish priest. He stated that he had been working as an chaplain in Črenšovci for eight years, that he was the oldest chaplain of "Vendsko region", and that he was completely fluent in the "Vendian" language spoken in Črenšovci and also in the parish of Martjanci. So at 31, he wanted to be independent. At the Count's invitation, he then applied for a vacancy in Martjanci, where he was transferred on March 1, 1912.

Horvat's work for the Slovenes of Prekmurje covers several areas: 1) performing worship in the Prekmurje language, as evidenced by his handwritten sermons; 2) propagation of Klekl's journalism and the program for the expansion of Mohor's books; 3) collecting and disseminating church poetry; 4) engagement for the Slovenian or Prekmurje language of teaching in school and religious education; 5) contribution to the national awakening of the people of Prekmurje in the pre- and post-revolutionary history of Slovenska krajina; 6) engagement for the restoration of the interiors of the Črenšovci and Martjanci churches.

His political orientation is described by Jožef Klekl in his obituary. It is written that Horvat supported him in the fight for the unification of Prekmurje with his homeland. He was a supporter of the Christian People's Party and, as Klekl writes, a Catholic in the true sense of the word – not only in the church, but also in private and public life. From all his work during his chaplaincy and pastorate in Prekmurje, there is a comprehensive readiness to help the people of Prekmurje to spiritual-religious, as well as socio-cultural development. He is mentioned as a financial and moral supporter of the publication of *Marijin list*, *Novine*, the establishment of the home of St. Francis in Črenšovci and the construction of Martinišče Institution in Murska Sobota. He was the leader of the Mass Association of Mary Help of Christians in the parish of Martjanci, and also the signatory of the memorial against the abolition of the fifth and sixth grades of the high school in Murska Sobota. He spread not only Klekl's periodicals, but until 1930 he was also the commissioner for books of the Society of St. Mohor

in Martjanci, who were so vehemently rejected and persecuted by the Hungarian authorities. In this way, he took care of maintaining relations between the Slovenes on the right and left riverbanks of the Mura and sought to unite or unification of the Slovene standard language. Proof of this are his later sermons from the 1920s and 1930s, which are imbued with Central Slovene linguistic features and vocabulary, which places him among the priests who built a bridge between the Prekmurje dialect and the Slovene literary language.

In the last years of his life, Jožef Horvat fell ill with tuberculosis. During his illness, he was mostly confined to a hospital bed, but when he felt better, he got up and performed priestly duties because he did not have a permanent assistant. He was ill for two years, during which time he was cared for by his niece and longtime housewife Viktorija Horvat, whom he designated in his will as his heiress. In the last few days, Jožef Bakan, the prefect of the Martinišče in Murska Sobota, has been helping him with his pastoral work. Readers of *Novine* were regularly informed about Horvat's well-being and the progression of the disease. However, the disease was too strong and Horvat died in the 28th year of his priesthood, on May 1, 1932, aged only 52 years. Records of his death were published in numerous Prekmurian and Slovenian newspapers and calendars. Most of them wrote about his general popularity, cheerful and friendly character, and his great importance for the Slovenes of Prekmurje. *Slovenski gospodar* adds that he was an ardent priest and a deceived nationalist, "who fearlessly fought for the national rights of the people of Prekmurje". All the above is proof that Jožef Horvat, despite the great delay, undoubtedly deserves a place in the history of Prekmurje.

VIRI IN LITERATURA

Arhiv Župnije Črenšovci, Kronika župnije sv. Križa v Črenšovcih (v rokopisu, nepaginirana).

NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor, fond Škofijska pisarna.

PAM – Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM/1955, fond Osnovna šola Martjanci 1911–1965; SI_PAM/1653, Klekl: Važnejši dogodki slovenske pokrajine v Železni in Zala županiji v času od 20. avgusta 1914 do 25. aprila 1941 (Kleklov spis "Odgovor na obtožbo"); enota 531/A V178/32, Spisi o zapuščinski obravnavi po pok. Horvat Josipu iz Martjancev + 1. 5. 1932.

SZEL – Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár (Škofijski arhiv v Sombotelu), Acta Cancellariae, 1913/728, 1452, 2640, 4921, 5855; Acta Cancellariae, 1914/1709, 3207, 6451; Informationes Cleri junioris Seminarii eppalis Sabariensis 1892–1900.

Domoljub – Ljubljana, letnik 1932.

Jutro – Ljubljana, letnik 1932.

Kalendar Najsvetejšega Srca Jezušovoga za leto 1917 – Črenšovci.

Kalendar Srca Jezusovoga – Črenšovci, za leti 1928 in 1933.

Koledar Družbe sv. Mohorja – Prevalje, Celje, za leta 1922–1935.

Marijikin ogracek – Črenšovci, letnika 1932 in 1933.

Marijin list – Črenšovci, letnik 1914/1915, 1929–1932.

Murska krajina: tednik za gospodarstvo, prosveto in politiko – Murska sobota, letnik 1932.

Nevtepeno poprijéta Devica Marija: pobożsen meszecszen liszt – Črenšovci, letniki 1906, 1914/1915.

Novine – Črenšovci, letniki 1914–1933.

Slovenec – Ljubljana, letniki 1929, 1932, 1933.

Stopinje (pomurski katoliški letopis) – Murska Sobota, za leta 1977, 1980, 2021.

Slovenski gospodar – Maribor, letnik 1932.

A grádistyeiek hazafisága, dostopno na: www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/narda-C18E/a-gradistyeiek-hazafisaga-C2AC/, pridobljeno: 17. 8. 2020.

FamilySearch. Digitalizirana krstna knjiga z zabeležbo rojstva Jožefa Horvata, dostopno na: www.familysearch.org/tree/person/details/LCKC-5JK, pridobljeno: 27. 7. 2020.

Frideczky György, dostopno na: www.documenta-pannonica.si/osebnosti/gyorgy-frideczky/, pridobljeno: 28. 7. 2020.

Juraj Fridecki. *Wikipedia*, dostopno na: hr.wikipedia.org/wiki/Juraj_Fridecki, pridobljeno: 18. 7. 2020.

- Kuzmič Franc, *Zgodovinski pregled bančništva v Pomurju*, dostopno na: www.pomurski-muzej.si/izobrazevanje/gradiva-pomurja/gradivo/bancnistvo, pridobljeno: 13. 8. 2020.
- Narda Ielkészei, dostopno na: arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFaluszaz-magyar-falu-1/narda-C18E/fuggelek-C46D/i-narda-lelkeszei-C46E/, pridobljeno: 17. 8. 2020.
- Sedar, Klaudija, 2013: *Ivan Baša (1875–1931)*. Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Dostopno na: www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1017200/, pridobljeno: 16. 2. 2021.
- Šlebinger, Janko, 2013: *Jožef Klekl st. (1874–1948)*. Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Dostopno na: www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi275376/, pridobljeno: 8. 2. 2021.

.....

- Bernjak, Elizabeta**, "Sociolingvistična primerjava jezikovnega stanja pri slovenski manjšini na Madžarskem in madžarski manjšini v Sloveniji", v: Čeh, Jožica, Jesenšek, Marko, Rajh, Bernard (ur.), *Slovenščina in madžarščina v stiku* (Zora, 29) (Maribor, 2004), str. 11–56.
- Ciglar, Anton in Camplin, Ivan**, "Kleklava socialna dejavnost", v: Škulj, Edo (ur.), *Kleklav simpozij v Rimu* (Celje, 1995), str. 89–98.
- Čeh, Jožica**, "Jožef Borovnjak v luči sodobnikov in literarnih zgodovinarjev", v: Jesenšek, Marko (ur.), *Življenje in delo Jožefa Borovnjaka* (Zora, 55) (Maribor, 2008), 59–68.
- Ftičar, Jože**, "Slovenci na levi in desni strani Mure in njihovi kulturni stiki (do 1919)", v: Zadravec, Franc idr. (ur.), *Panonski zbornik* (Murska Sobota, 1966), str. 117–130.
- Ftičar, Jože**, "Božidar Raič – prvi informator o prekmurskem jeziku in slovstvu". v: Kozar, Lojze, ml. (ur.), *Pisec sedmerih luči: zbornik s simpozija o Miklošu Küzmiču* (Moravske Toplice–Murska Sobota–Petanjci, 2005), str. 127–139.
- Erjavec, Janez**, "Župnija Martjanci", v: Bedernjak, Karel, Berden, Pavel, Kozar, Lojze, Novak, Vilko in Smej, Jožef (ur.), *Stopinje 1977* (Murska Sobota, 1977), str. 78–89.
- Géfin, Gyula**, *A szombathelyi egyházmegye története: (1777–1928)* (Szombathely, 1929).
- Göncz, László**, "Načrti avtonomne in upravne organiziranosti Slovenske krajine v obdobju Károlyijeve ljudske republike (od novembra 1918 do marca 1919)", *Studia Historica Slovenica* 21, št. 3 (2021), str. 727–788.
- Horvat, Nina**, "Predstavitev prekmurskih rokopisnih pridig iz 1. polovice 20. stoletja", *Slavia Centralis* 13, št. 2 (2020), str. 50–63.
- Horvat, Nina**, "Jožef Horvat: (ne)znani soustvarjalec prekmurske rokopisne dediščine", *Trendi v znanosti: 8. simpozij raziskovalcev in raziskovalcev na začetku znanstvene poti* (2020a), str. 13.

- Horvat, Nina**, "O odkrivanju avtorstva črensovskih in martjanskih rokopisnih pridig", v: Kozar, Lojze, ml. (ur.), *Stopinje 2021* (Murska Sobota, 2021), str. 89–92.
- Horvat, Nina**, "Katoliška pridigarska tradicija v Prekmurju", *Edinost in dialog* 77, št. 1 (2022), str. 135–165.
- Horvat, Nina**, "Kroatizmi v jeziku pridigarja Jožefa Horvata", *Jezik in slovstvo* 67, št. 1–2 (2022), str. 3–26.
- Horváth, Sándor**, *Narda* (Budimpešta, 2002).
- Horváth, Sándor**, "Examples of the Assimilation of the Gradistye Croats from the 16th to the 20th century", *Minorities Research* 8 (2006).
- Hozian, Gizella** (zgodovinski uvod napisal Zelko, Ivan), *Sad ljubezni do Boga in domovine* (Murska Sobota, 1972).
- Jerič, Ivan**, *Zgodovina madžarizacije v Prekmurju* (Murska Sobota, 2001).
- Jerič, Ivan**, *Moji spomini* (Beltinci, 2019).
- Jesenšek, Marko**, *Prekmurski jezik med knjižno normo in narečjem* (Zora, 129) (Maribor, 2018).
- Jesenšek, Marko**, "Prekmurske protestantske pesmarice od Mihaela Severa do Janoša Kardoša", *Slavia Centralis* 12, št. 1 (2019), str. 239–262.
- Jesenšek, Marko**, "Združitev Prekmurja in poenotenje slovenskega knjižnega jezika", v: Tivadar, Hotimir (ur.), *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest* (Obdobja, 38) (Ljubljana, 2019a), str. 380–389.
- Jesenšek, Marko**, "Prekmurski knjižni jezik in narečje", v: *Mi vsi živeti ščemo. Prekmurje 1919: okoliščine, dogajanje, posledice* (Ljubljana, 2020), str. 524–564.
- Klobčar, Marija**, "Pesemsko izročilo Prekmurja", v: Godina Golija, Maja (ur.), *Prekmurje – podoba panonske pokrajine* (Ljubljana, 2014), str. 11–30.
- Kolar, Bogdan**, *Martinišče v Murski Soboti* (Zbirka Marijanišče v Veržetu, 13) (Veržet, 2015).
- Košič, Jožef**, *Življenje Slovencev med Muro in Rabo*, ur. Bajzek, Marija (Budimpešta, 1992).
- Kozar, Lojze**, "Vpliv Marijinega lista na prekmurskega človeka" v: Škulj, Edo (ur.), *Kleklav simpozij v Rimu* (Celje, 1995).
- Kuzmič, Franc**, "Božidar Raič in predstavitev Prekmurja osrednji Sloveniji", *Traditiones* 24 (1995), str. 55–60.
- Kuzmič, Franc**, "Borovnjakovi stiki s štajerskimi duhovniki in raziskovalci", v: Jesenšek, Marko (ur.), *Življenje in delo Jožefa Borovnjaka* (Zora, 55) (Maribor, 2008), str. 81–88.
- Lončarič, Mijo**, "Uz novije istraživanje govora "Štoja"", *Virtualni časopis ZIGH*, 10. 1. 2013, dostopno na: http://www.zigh.at/fileadmin/user_upload/media/Publikacije/Virtualni_casopis/%C5%A0toji_Lon%C4%8Dari%C4%87.pdf, str. 1–11, pridobljeno: 22. 9. 2021.
- Neweklowsky, Gerhard**, "Gradišćansko-hrvatski jezik kao sistem. Referat prilikom 25. obljetnice Nimško-gradišćanskohrvatsko-hrvatskoga rječnika (23. 11. 2008)",

- Virtualni časopis ZIGH*, 4. 6. 2010, dostopno na: <http://www.zigh.at/gradiscansko-hrvatski-jezik-kaosistem-23-11-2008/>, pridobljeno: 22. 9. 2021.
- Novak, Vilko**, "Prekmurska duhovščina in borba za osvoboditev", v: Novak, Vilko, Smej, Jože, Kozar, Lojze (ur.), *Stopinje 1980* (Murska Sobota, 1980), str. 21–36.
- Novak, Vilko**, *Števan Kübar. Ljudsko izročilo Prekmurja* (Zbirka Panonika) (Murska Sobota, 1988).
- Orožen, Martina**, *Kulturološki pogled na razvoj slovenskega knjižnega jezika: od sistema k besedilu* (Maribor, 2010).
- Sedar, Klaudija**, "Kulturnozgodovinska preteklost dolnjega Prekmurja v zgodnjem novem veku", *Analiza PAZU HD* 2, št. 2 (2016), str. 73–83.
- Sedar, Klaudija**, "Vloga cerkve pri priključitvi Prekmurja: razlike in podobnosti v delovanju evangeličanov in katolikov", v: *Mi vsi živeti ščemo. Prekmurje 1919: okoliščine, dogajanje, posledice* (Ljubljana, 2020), str. 224–244.
- Slavič, Matija**, *Prekmurje* (Ljubljana, 1921).
- Smej, Jože**, *Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga* (inavguralna disertacija, delni natis) (Maribor, 1975).
- Smej, Jože**, "Martjanska župnija v perspektivi 600 let", *Kronika* 42, št. 2 (1994), str. 61–71.
- Sušnik, Franc**, *Prekmurski profili* (Maribor, 1929).
- Šebjanič, Franc**, "Novejši književno-zgodovinski in kulturno-politični razvoj v Prekmurju", v: Zadavec, Franc idr. (ur.), *Panonski zbornik* (Murska Sobota, 1966), str. 139–145.
- Škafar, Ivan**, "Kovačičevi Spomini na Prekmursko iz leta 1893", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 41=Nv6, št. 2 (1970), str. 321–352.
- Šojat, Antun**, "O jeziku i rječniku gradišćanskih Hrvata", *Rasprave* 6/7, št. 1 (1980), str. 305–317.
- Vovko, Andrej**, *Prekmursko šolstvo skozi stoletja* (Ljubljana, 1977).
- Vovko, Andrej**, "Udje Družbe sv. Mohorja med Muro in Rabo v letih 1893–1918", *Časopis za zgodovino in narodopisje* 69=Nv34, št. 2 (1998), str. 317–343.
- Zelko, Ivan**, "Ivanocyjev pomen za slovensko narodno zavest v Prekmurju", v: Novak, Vilko (ur.), *Ivanocyjev simpozij v Rimu* (Ljubljana, 1985), str. 67–76.
- Zelko, Ivan**, *Zgodovina Prekmurja – Fare Slovenske krajine: Črensovci*, ur. Novak, Vilko (Murska Sobota, 1996).
- Zelko, Ivan**, "Zgodovina Bistric v Prekmurju", v: Hozian, Gizella, *Sad ljubezni do Boga in domovine* (Murska Sobota, 1972), str. 5–38.
- Zver, Stanislav**, "Dr. Franc Ivanocy in Mohorjeva družba", v: Novak, Vilko (ur.), *Ivanocyjev simpozij v Rimu* (Ljubljana, 1985), str. 37–46.

Author: **ZVER Nina**

M.A. in Geography and Slovenian Language and Literature, Assistant
University of Maribor, Faculty of Arts, Department for Slavic Languages and Literatures
Koroška cesta 160, SI–2000 Maribor, Slovenia

Title: **THE LIFE AND WORK OF THE PREACHER JOŽEF HORVAT**

Studia Historica Slovenica

Časopis za družboslovne in humanistične študije / *Humanities and Social Studies Review*
Maribor, 22 (2022), No. 1, pp. 63–100, 139 notes, 2 tables, 8 pictures

Language: Original in Slovene (Abstract in Slovene and English, Summary in English)

Key words: Jožef Horvat, biography, Martjanci, Črenšovci, Prekmurje history, Prekmurje church manuscript heritage, preaching, unification of Prekmurje Slovenes with their motherland

Abstract: The article presents a relatively unknown priest in the Prekmurje manuscript literary history, Jožef Horvat, the Burgenland Croat from Borderland of North-Western Hungary, who was the chaplain of Črenšovci in 1905–1912 and the parish priest of Martjanci in 1912–1932. Horvat was recently recognized as the author of a large number of sermons written in Szepetnek, Črenšovci and Martjanci, where he worked. Data on him are only sporadic, he is mentioned only in some 20th century newspapers, mostly in Klekl's *Novine*. Based on available sources in Slovene and Hungarian archives, parishes and older Prekmurje and Slovenian journalism, the article highlights his life, work for Prekmurje Slovenes and his role in uniting them with their homeland. His will is also added as an interesting historical document.